

УКРАЇНЬКА ЛІТЕРАТУРА

Програма для загальноосвітніх навчальних закладів

5–9 класи

(зі змінами, внесеними у 2015 році)

Пояснювальна записка

Програма з української літератури для 5—9 класів загальноосвітніх навчальних закладів розроблена відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392.

У ньому мету освітньої галузі «Мови і літератури» сформульовано як «розвиток особистості учня, формування в нього мовленнєвої і читацької культури, комунікативної та літературної компетентностей, гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, естетичних смаків і ціннісних орієнтацій».

При укладанні програми було враховано, що українська література в загальному світовому контексті є свідченням високої духовної та цивілізаційної розвиненості українського народу, невід’ємною складовою його національної культури. Як мистецтво слова вона є носієм потужного заряду духовної енергії, здатна передавати загальнолюдські й національні цінності від покоління до покоління, культивувати їх у людській душі. Засобами мистецтва слова вона допомагає формувати, збагачувати внутрішній світ людини, формувати сильний, комунікабельний характер, широкий світогляд, особисту культуру, спрямовувати морально-естетичний потенціал, розвивати інтелект, творчі здібності, естетичний смак.

У сучасному процесі державотворення гуманітарна сфера, до якої належить і освіта, відіграє першорядну роль, адже найбільшою цінністю кожного цивілізованого суспільства є людина. Літературна освіта є важливим чинником створення оптимальних передумов розвитку всебічно освіченої особистості, виховання громадянина-патріота України, а її зміст базується на засадах загальнолюдських і національних цінностей, принципах гуманізму й демократії.

Українська література також є потужним носієм ідентичності нації, її генетичного коду. Тому в контексті світових процесів глобалізації, індивідуальному національному самоусвідомленні, самозбереженні й самоствердженні її роль незаперечна й важлива. Виховання свідомого українця повинно базуватися на історичних і культурних знаннях, традиціях, на переосмисленні сучасного досвіду на основі загальнолюдських цінностей. Ознайомлення з художнім твором, усебічний аналіз змістової, жанрової та естетичної специфіки наблизять учнів до розуміння літератури як вияву мистецтва, потужного чинника світосприйняття та самоідентифікації.

Відповідно, у сьогоdnішній освітній системі предмет «Українська література» набуває особливої актуальності.

Отже, **метою вивчення української літератури в загальноосвітній школі** є: підвищення загальної освіченості громадянина України, досягнення належного рівня сформованості вміння «читати й усвідомлювати прочитане», «прилучатися до художньої літератури, а через неї — до фундаментальних цінностей культури», розширення їхніх культурно-пізнавальних інтересів; сприяння всебічному розвитку, духовному збагаченню, активному становленню й самореалізації людини в сучасному світі; виховання національно свідомого громадянина

України; формування й утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

Складові цієї стратегічної мети реалізуються через такі конкретні **завдання навчального предмета «Українська література»**, які, відповідно до Державного стандарту, ґрунтуються на емоційно-ціннісній, літературознавчій, загальнокультурній, компаративній змістових лініях:

1. Зацікавлення учнів художнім твором як явищем мистецтва слова, специфічним «інструментом» пізнання світу і себе в ньому — прищеплення і стійкого утримання бажання читати.
2. Розвиток уміння сприймати літературний твір як явище мистецтва слова.
3. Підняття рівня загальної освіченості учнів: набуття ними базових знань з української літератури, необхідних для повноцінної інтеграції в суспільство на різних рівнях. Ознайомлення з найвизначнішими і найпоказовішими взірцями української народної творчості та художньої літератури.
4. Формування загальної читацької культури учнів, розвиток естетичного смаку, вміння розрізняти явища високого мистецтва і низькопробної культури.
5. Формування стійкого інтересу до української літератури як вагомого духовного спадку народу, повноцінного оригінального мистецтва.
6. Виховання майбутнього читача й шанувальника української літератури.
7. Формування гуманістичного світогляду, принципів патріотизму й толерантності, розвиток духовного світу, утвердження загальнолюдських морально-етичних орієнтирів і цінностей.
8. Сприяння національному самоусвідомленню і стійкому відчуттю приналежності до культурної світової спільноти.
9. Вивчення української літератури в національному і світовому культурологічних контекстах.
10. Розвиток творчих і комунікативних здібностей учнів, їхнього самостійного і критичного мислення, культури полеміки, уміння аргументовано доводити власну думку.
11. Вироблення вміння компетентно і цілеспрямовано орієнтуватися в інформаційному і комунікативному сучасному просторі.
12. Вироблення вміння застосовувати здобуті на уроках літератури знання, навички в практичному житті.
13. Розвиток навичок самоосвіти, бажання і спроможності постійно вчитися.

Отже, у програмі з української літератури враховано нинішні державні вимоги до змісту й рівня навчальних досягнень учнів загальноосвітньої школи. **Зміст** запропонованого до вивчення літературного матеріалу спроектовано на очікувані **результати навчання**, що дає можливість більш цілеспрямовано і стратегічно зорієнтовано організувати навчальний процес, а також проконтролювати його. Результати навчання передбачають формування такого покоління молоді, яке буде здатним робити особистісний духовно-світоглядний вибір; матиме необхідні знання, навички й компетентності для інтеграції в ринкове суспільство на різних рівнях; для повноцінного утвердження себе в глобалізаційному світі; буде здатним до навчання упродовж усього життя.

У ній наскрізно втілено **ключові компетентності**, які сприятимуть розвитку особистості та її повноцінній самореалізації в сучасно-му житті. Вивчення в загальноосвітній школі предмета «Українська література» забезпечує реалізацію цих компетентностей у таких напрямках:

соціальні компетентності (активна участь у суспільному житті; здатність знайти, зберегти і розвинути себе як особистість; розвиток комунікативних якостей; здатність розв'язувати проблеми; формування світоглядних і загальнолюдських ціннісних орієнтирів);

мотиваційні компетентності (розвиток творчих здібностей, здатності до навчання, самостійності мислення);

функціональні компетентності: естетична, культурологічна, мовна, комунікативна (вміння оперувати набутими знаннями, сформованими навичками, використовувати їх у практичному житті).

Загальний результат програми з української літератури стосується:

- **учня** (освіченої і розвиненої особистості, спроможної повноцінно реалізуватися в майбутньому дорослому житті);
- **учителя** (для якого передбачається підвищення фахових вимог);
- **української літератури** (змінюється її імідж, зростає престиж).

Відповідно до Державного стандарту зміст літературного компоненту в основній школі, зокрема й предмету «Українська література», спрямовано на досягнення належного рівня сформованості вміння читати й усвідомлювати прочитане, на розвиток інтересу до художньої літератури, до читання загалом, розкриття за допомогою літератури національних і загальнолюдських цінностей, на формування гуманістичного світогляду особистості, розширення її культурно-пізнавальних інтересів; на виховання поваги до звичаїв, традицій українського народу, толерантного ставлення до культури інших народів. Програмою передбачається засвоєння певного кола усвідомлених літературних знань (змісту творів, авторів, окремих фактів біографії письменників тощо), початкових уявлень, умінь і навичок оперувати ними в процесі читання творів та під час їх текстового розгляду.

Концептуальна структура програми, її змістове наповнення передбачають: утілення ключових компетентностей, урахування вікових особливостей учнів, психології сприйняття дитиною творів художньої літератури, особливості сучасного навчального процесу в середній школі, право вибору (для вчителя і учня), особливості сучасного інформаційно-комунікативного простору, національних процесів державотворення, загальносвітових процесів глобалізації тощо. Тому художні твори для текстового розгляду добиралися за принципами: естетичних критеріїв, жанрово-тематичної розмаїтості, урахування вікової психології, осучаснення змістового матеріалу.

Курс української літератури в 5–8 класах структуровано за такими взаємопов'язаними тематично-проблемними блоками:

- **5 клас** («Світ фантазії, мудрості», «Історичне минуле нашого на-роду», «Рідна Україна. Світ природи»);
- **6 клас** («Загадково прекрасна і славна давнина України», «Я і світ», «Пригоди і романтика», «Гумористичні твори»);
- **7 клас** («Із пісеньних скарбів», «Про далекі минулі часи», «Ти знаєш, що ти — людина...», «Ми — українці»);
- **8 клас** («Усна народна творчість», «Світ української поезії», «Національна драма», «З української прози», «Український гу-мор і сатира»). Вивчення української літератури в кожному класі має також рубрику **«Література рідного краю»**, на яку виділено 4 години, які вчитель упродовж року має розподіляти самостійно. Це сприятиме додатковому індивідуальному вибору вчителем текстів для роз-гляду. **До «літератури рідного краю» пропонуємо включати також художню творчість ровесників учнів, їхніх земляків.**

До кожного з них відповідно до вікових особливостей учнів підібрані тексти, які за своїм змістом дають можливість максимально репрезентувати ту чи ту тему. Ураховано також і необхідність тематично-стильової різноманітності пропонованих для розгляду творів, їхні ідейно-ціннісні пласти, які втілюють ключові компетентності.

Отже, українська література в основній школі вивчається за своєрідним цілісним сюжетом, у якому кожен із митців має свою «нішу» в тій чи тій темі, відповідно його твір виконує

певну естетичну й морально-етичну функції. При цьому біографія письменника загалом не вивчається, вона згадується лише вибірково, диференційовано, тобто так, як того потребує основна тема, заявлена в назві тематично-проблемного блоку, до того ж фрагмент із біографії має зацікавлювати й бути доступним дитині певного віку.

З 9-го класу розпочинається системне вивчення української літератури, тобто до змісту навчального матеріалу застосовано історико-хронологічний підхід як основний, враховано історико-літературний контекст. Також зміст цього навчального матеріалу доповнено розглядом біографій письменників, хоча й у доступних межах.

Отже, навчально-виховний процес уроків української літератури передбачає формування цілісного уявлення про неї як про важливий складник національної культури, підвищення загального рівня культури майбутнього національно свідомого покоління, розвиток його творчого, інтелектуального потенціалу, вироблення здорового, повноцінного світогляду, у якому переважатимуть критерії толерантності й патріотизму.

Викладання цього предмета відбувається у форматі загального мистецького контексту, у якому створювався художній твір, а також **міжпредметних зв'язків** (*українська мова, історія, світова література, образотворче мистецтво, музика, природознавство, географія, естетика, етика*).

Особливо варто наголосити на демократичному спрямуванні всіх компонентів програми. Насамперед це стосується розподілу навчальних годин.

Запропонована кількість часу на вивчення кожного розділу, теми є орієнтовною, учитель може її змінювати (*у межах 70 годин*). **Резервний час** може використовуватися для уроків розвитку мовлення, контрольного оцінювання, різних видів творчих та інших робіт (екскурсій, диспутів, семінарів тощо) — на вибір учителя. Ознайомлення з літературою рідного краю відбувається упродовж року.

У рубриці «**Зміст навчального матеріалу**» пропонуються вступні тези до кожного розділу чи теми, коротка характеристика творчості письменника, анотації до творів, що враховують сучасні літературознавчі оцінки (у доступних для школярів межах); уводяться необхідні під час розгляду художніх творів нові теоретичні поняття, необхідні для аналізування текстів тощо. Зміст цієї рубрики засновано на сучасних загальноприйнятих компетентних версіях оцінки письменника і його творчості, водночас враховано навчально-методичні особливості шкільного літературознавства, виховну, естетичну мету вивчення художнього твору.

Однак ця рубрика не повинна сприйматися догматично. Учитель пропонує лише необхідні стартові знання, висловлює певні судження як взірць (своєрідний ключик розуміння), що заохочувало б до пізнання, роздумів, ви словлення власної думки, зацікавило, скорегувало, спрямовувало до розкриття теми й підтеми. Програма не вимагає прийняття єдиної думки, єдиного прочитання тексту, навчальний матеріал повинен подаватися так, щоб спонукати до власних оціночних висновків. Учень учить їх робити самостійно, так само, як і самостійно мислити, оцінювати, порівнювати, проводити аналогії з сучасним життям, власним досвідом тощо.

Необхідно звернути увагу, що **текстово вивчаються** лише твори, виокремлені в тексті програми півжирним, інші ж лише називаються. Це саме стосується й коротких оглядів перед підтемами. Наприклад, перед вивченням «Слова о полку Ігоревім» учитель має лише назвати пам'ятки оригінальної літератури княжої Руси-України, коротко, узагальнено їх охарактеризувавши, а не розглядати їх детально.

Програма передбачає подальшу модернізацію шкільного літературознавства. Вона полягає у: відході від ідеологічного чи соціально заангажованого прочитання-аналізу художнього твору, від невиправданого критерію міметичності (тобто буквального сприйняття його як відображення реального факту історичної чи просторової дійсності), що зовсім не виключає

необхідний історико-літературний контекст; урізноманітненні інтерпретування художнього твору, тобто розуміння його не лише згідно із задумом автора, а й із виявленням тих смислів, які твір набуває в процесі історичного функціонування; врахуванні значної ролі читача як співтворця тексту; пріоритетній ролі творчих підходів під час аналізування творів, тобто в руйнуванні усталених застарілих схем.

Особливу увагу варто звернути на підрубрику ТЛ (теорія літератури). У шкільному вивченні вона означає лише початкові, доступні дітям знання про художні засоби, жанри, літературознавчі поняття тощо, необхідні при розгляді художнього твору як явища мистецтва слова. До того ж кожне з них зазначається лише один раз, надалі вони лише повторюються, закріплюються — відповідно до вибору й фахової компетентності вчителя, підготовленості учнів.

Рубрика **«Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів»** містить перелік основних усвідомлених знань (у тому числі й творів для вивчення напам'ять), умінь, навичок, передбачених кожною конкретною темою. Завдання цієї рубрики запропоновано диференційовано, з наростаючою складністю, що зручно й необхідно для особистісно зорієнтованого навчання, при врахуванні рівня підготовленості учнів, а також для оцінювання їхніх знань.

Особливий акцент зроблено на вимогах емоційно-ціннісної сфери (*вони виокремлені курсивом*). Їх необхідно обов'язково враховувати під час розгляду конкретних художніх текстів. Це своєрідний прогноз тих морально-етичних, суспільно вартісних виховних компетенцій, які можуть прищеплюватися молодій людині в результаті вивчення художнього твору і які допомагатимуть їй повноцінно жити. Звісно, це лише гіпотетичний морально-емоційний результат, адже вплив мистецтва на людину індивідуальний, а тому може бути непередбачуваним. Однак цей цілеспрямовано запропонований емоційно-ціннісний прогноз великою мірою увиразнює й частково дисциплінує весь навчальний процес на уроках літератури, у сучасних умовах глобалізаційних процесів, тенденцій дегуманізації тощо, робить його потужним націє- та людинотворчим чинником.

Демократична орієнтація програми спрямована на постійну творчу співпрацю, діалог учителя, учня з художнім твором, дає широкий простір для самостійного сприйняття й осмислення літератури як явища мистецтва.

5 клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год Текстуальне вивчення творів — 51 год Повторення та узагальнення — 2 год Література рідного краю — 4 год Позакласне читання — 4 год
Розвиток мовлення — 4 год (у межах годин на текстуальне вивчення)
Виразне читання — 2 год. Резервний час — 7 год

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	ВСТУП Слово в житті людини. Краса світу і людської душі в художньому слові. Образне слово — першоеlement літератури. Художня література як мистецтво слова. Види мистецтва.	Учень / учениця: розуміє роль художнього слова в житті людини, специфіку художнього образу; називає види мистецтва; уміє відрізняти художню творчість од інших видів діяльності людини.
4	СВІТ ФАНТАЗІЇ ТА МУДРОСТІ Початок словесного мистецтва: фольклор і літописи. Міфи і легенди давніх українців Міфи як первісні уявлення про всесвіт і людину, реальні та фантастичні елементи людської поведінки. Добро і зло, їхня роль у житті. Легенди: «Про зоряний Віз», «Чому пес живе коло людини?», «Берегиня» (за С.Плачиндою), Дажбог», «Неопалима купина» (за Є.Шморгуном), «Як виникли Карпати», «Чому в морі є перли і мушлі» Народні перекази: «Прийом у запорожців». Лицарство та відвага запорозьких козаків. ТЛ: міф, фольклор, легенда, переказ.	Учень / учениця: уміє розповідати про виникнення міфів, легенд і переказів, переказувати міфи й легенди, тлумачити їхній зміст; розуміє роль і місце реального та фантастичного в житті. <i>Розвиток допитливого, шанобливого ставлення до світоглядних уявлень наших предків.</i>
6	Народні казки «Про правду і кривду», «Мудра дівчина», «Ох», «Летючий корабель» Тематика народних казок, їхні різновиди (про звірів, побутові, чарівні (героїко-фантастичні). Побудова казки, її яскравий національний колорит. Народне уявлення про добро і зло в казці. Аналіз фантастичного і реального, смішного і страшного, красивого і потворного в казках. ТЛ: народна казка, тема, гіпербола.	Учень / учениця: знає зміст українських казок; розуміє особливості побудови народної казки, роль у ній фантастичного елемента; уміє виразно і вдумливо читати казки, переказувати їх; характеризує казкових героїв, аналізує реальне і фантастичне; уміє пояснювати народні уявлення про добро і зло, красиве і потворне, смішне і страшне (на основі текстів казок), висловлювати власні міркування про зміст казок, проводити аналогії із сучасним життям. <i>Усвідомлення постійної присутності в житті, в душі людини добра і зла, красивого і потворного. Розвиток творчих здібностей (уяви, фантазії, прагнення</i>

		експериментувати).
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
3	Літературні казки Іван ФРАНКО. «Фарбований Лис» Дитинство письменника. І. Франко — казкар (зб. «Коли ще звірі говорили»). Зміст казки, головні персонажі, другорядні. Образ Лиса, риси його характеру. Особливості літературної казки, її відмінність од народної. ТЛ: літературна казка, мова автора і мова персонажів, прозова мова.	Учень / учениця: уміє розповідати про дитинство письменника, про Івана Франка-казкаря; знає зміст казки, уміє переказати її фрагменти; виразно і вдумливо читає казку в дійових особах, розповідає про Лиса; розрізняє головних персонажів і другорядних, дає власну оцінку вчинкам і поведінці персонажів; уміє пояснити особливості літературної казки. <i>Осмилення негативної ролі лицемірства, зазнайства і хвалькуватості в житті сучасної людини.</i>
2	Василь КОРОЛІВ-СТАРИЙ. «Хуха-Моховинка» Короткі відомості про письменника і його фантастичні казки. Образи фантастичних істот, створені уявою автора на основі українського фольклору. Добро і зло в цих казках. Світлий, життєствердний погляд на світ. Аналіз зовнішності (портрета) казкових істот. Наскрізний гуманізм казок. ТЛ: портрет.	Учень / учениця: уміє вдумливо й виразно читати казки, переказувати їхній зміст; знаходить описи зовнішності персонажей, аналізує їх; оцінює вчинки персонажів із позицій гуманізму, розрізняє персонажів — носіїв добра і зла, коментує прояви добра і зла, зображені в цій казці, і в сучасному житті. <i>Усвідомлення повчального впливу цієї казки. Прищеплення бажання робити добро як спонуку до позитивної життєдіяльності. Усвідомлення важливої потреби уважного ставлення до ближнього, любові до нього.</i>
2	Василь СИМОНЕНКО. «Цар Плаксі́й та Лоскотон» Цікава сторінка з життя митця. Різні життєві позиції царя Плаксія і Лоскотона (песимістична й оптимістична). Казкова історія і сучасне життя. ТЛ: віршована мова (рима, строфа, ритм), порівняння, епітети (повторення).	Учень / учениця: виразно й осмислено читає казку, звертаючи увагу на ритм, риму, особливий порядок слів віршованої казки; визначає основні риси характеру дійових осіб твору, простежує різні способи життя та поведінки дійових осіб; розуміє значення для розкриття змісту твору назви казкової країни, імен персонажів казки; виокремлює основні епізоди; пояснює відмінність прозової і віршованої мови казок; висловлює особисте ставлення до зображуваного, проводить аналогії із сучасним життям. <i>Усвідомлення значення для людини та її життя оптимістичного погляду на світ. Розвиток уміння керувати своїми емоціями.</i>
4	Галина МАЛИК. «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії»	Учень / учениця: уміє переказувати твір, читати уривки з нього за ролями;

	Повість-казка сучасної дитячої письменниці. Морально-етичні	визначає тему повісті та морально-етичні проблеми, коментує їх; характеризує
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	проблеми в казці: добро і зло, від повідаль ність за свої вчинки, вміння долати перешкоди на шляху до мети. Елементи незвичайного в повісті. Символіка країни Недоладії та її мешканців.	героя, який найбільше сподобався; аналізує роль художніх засобів, особливості мови; пояснює роль діалогів у творі; може написати продовження пригоди Алі та її нових друзів або інсценізацію за твором, давши їй свою назву; обговорює проблему відповідальності людини за свої вчинки. <i>Формування</i> дбайливого ставлення до свого життя, до інших людей. <i>Виховання щирості, відкритості, наполегливості в досягненні поставленої мети, відповідальності за свої вчинки.</i>
4	Із народної мудрості Загадки. Загадка як вид усної народної творчості. Розгляд змісту і форми загадок. Види загадок (<i>про людей, їхнє життя, про природу та її явища, про рослин, тварин</i>). Прислів'я та приказки Народне уявлення про довколишній світ та його оцінка в прислів'ях і приказках. Краса і мудрість цього жанру усної народної творчості. ТЛ: загадка, прислів'я, приказка.	Учень / учениця: уміє називати види загадок, відгадувати їх, пояснювати логіку їх відгадування; розглядає і пояснює особливості будови загадки, роль у ній метафори; уміє самостійно складати загадки; називає види прислів'їв і приказок, розуміє їхню дотепність і мудрість; уміє відрізнати прислів'я від приказки та пояснювати їх, проєктуючи на ситуації сучасною життя. Вивчає напам'ять: кілька загадок, прислів'їв і приказок (<i>на вибір</i>). <i>Формування шанобливого ставлення до кмітливості та мудрості нашого народу. Осмислення ролі в сучасному світі цих якостей, розвиток афористичності й точності думки, уваги до вибору лек сики власних суджень. Розвиток допитливості, спостережливості, уважності, кмітливості як важливих елементів розумової діяльності людини. Розвиток логічного мислення.</i>
1	Леонід ГЛІБОВ. «Химерний, маленький...», «Що за птиця?», «Хто вона?», «Хто розмовляє?», «Хто сестра і брат?» Відомий український поет і байкар. Фольклорна основа його віршованих загадок. Життєствердний пафос віршів Л. Глібова. Особливості його поетичної мови. ТЛ: акровірш (повторення).	Учень / учениця: виразно, осмислено читає загадки, пояснює способи їх відгадування; розглядає і коментує особливості поетичних загадок Л. Глібова, роль у них казкових елементів, фольклорної основи, гумору, пестливих слів. <i>Усвідомлення життєствердної сили радісного, піднесеного настрою, викликаного дотепним, доброзичливим</i>

		<i>жартом.Розвиток кмітливості, розумових здібностей людини, пам'яті,</i>
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<i>творчої уяви.</i>
3	ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ НАШОГО НАРОДУ Літописні оповіді: «Три брати — Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь», «Святослав уладає мир з греками...», «Володимир вибирає віру», «Розгром Ярославом печенігів. Початок великого будівництва в Києві. Похвала книгам» (подавати на основі «Повісті минулих літ» у переказі В. Близнеця). «Повість временних літ» — найдавніший літопис нашого народу. Значення літописання для нащадків. Казкові та історичні мотиви літописних сюжетів. Любов руських (українських) князів до своєї землі, їхня сила духу, воля, благородство, сміливість, рішучість, вірність тощо. ТЛ: літопис.	Учень / учениця: знає про історичну і літературну пам'ятку «Повість временних літ»; розуміє значення давнього літописання для нащадків; розповідає про легендарного Нестора Літописця; усвідомлено переказує оповіді; аналізує риси характерів руських (українських) князів. <i>Усвідомлення душевної краси й сили наших предків, любові руських (українських) князів до своєї землі як достойного прикладу для нащадків.</i>
4	Олександр ОЛЕСЬ. «Заспів», «Україна в старовину», «Похід на Царгород», «Ярослав Мудрий» (із кн. «Княжа Україна»), «Микита Кожум'яка» Поезії з книги «Княжа Україна», їх зв'язок із літописами. Поетична оповідь про минуле нашого народу, князів Київської Русі, їхню мудрість, благородство, хоробрість, любов до рідної землі. Драматичний твір на тему народної казки. ТЛ: драматичний твір і його побудова.	Учень / учениця: уміє виразно й усвідомлено читати поезії, визначає засоби поетичної мови; розповідає про давньоруських князів; висловлює власні міркування про зміст заповіту Ярослава Мудрого і його актуальність сьогодні; виразно в особах читає драму-казку «Микита Кожум'яка», уміє виокремлювати в ній найнапруженіші епізоди; розглядає своєрідність побудови драматичного твору; розуміє зв'язок історичного минулого з сучасністю. <i>Зацікавлення історичним минулим українського народу, шанобливе ставлення до заповітів наших предків та осмислене їх виконання.</i>
3	Зірка Мензатюк. «Таємниця козацької шаблі» Пригодницька повість сучасної письменниці. Фантастичне і реальне в ній. Важливість знань про історичне минуле нашого народу в житті людини. Твір про справжні життєві цінності. Стосунки між дорослими й дітьми.	Учень \ учениця уміє: переказувати найяскравіші фрагменти твору, характеризувати образи головних героїв. Дискутувати про значення історичного минулого для сучасної людини. <i>Формування національної свідомості, патріотичних почуттів, громадянської позиції, усвідомлення їх актуальності в</i>

	ТЛ: епічний твір	<i>нашому житті.</i>
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
3	РІДНА УКРАЇНА. СВІТ ПРИРОДИ Тарас ШЕВЧЕНКО. «За сонцем хмаронька пливе...», «Садок вишневий коло хати...» Степан ВАСИЛЬЧЕНКО. «В бур'янах» Україна часів Т. Шевченка. Розповідь про поета, його дитинство (<i>на основі повісті Степана Васильченка</i>). Картини довколишнього світу, природи в поезіях Тараса Шевченка — інша, художня реальність, створена уявою митця за допомогою засобів образної мови. ТЛ: персоніфікація, ліричний твір.	Учень / учениця: пригадує відомості про Україну часів Т. Шевченка; уміє розповісти про дитинство поета і його родину; відтворює настрої пейзажних поезій, описує власні відчуття, викликані художнім словом; виразно читає поезії; знаходить у них порівняння, персоніфікацію. Вивчає напам'ять: «За сонцем хмаронька пливе...», «Садок вишневий коло хати...». <i>Виховання естетичного смаку, усві домлення естетичної насолоди від твору мистецтва, спонукання до оптимістичного, життєствердного погляду на світ. Розвиток уміння висловити власні відчуття, емоції.</i>
2	Павло ТИЧИНА. «Не бував ти у наших краях!», «Гаї шумлять...», «Блакить мою душу обвіяла...» Коротко про поета і край, де він народився. Майстерне відтворення краси природи, вираження життєрадісності, патріотичних почуттів засобами художнього слова. Мелодійність віршів П. Тичини. ТЛ: метафора.	Учень / учениця: виразно і вдумливо читає поезії; розвиває вміння відчувати поезію, висловлювати думки про розуміння її; розглядає кольорову «палітру» віршів, відтворює в уяві подібні картини природи, спостережені в житті; уміє висловлювати міркування про способи вираження любові до рідної землі, дискутувати про це. Вивчає напам'ять: 1 вірш (<i>на вибір</i>). <i>Розвиток естетичного смаку, від-чуття краси образного слова. Розвиток абстрактного мислення, спостережливості, уміння доводити власну думку.</i>
1	Євген ГУЦАЛО. «Лось» Основні відомості про письменника. Вічне протистояння добра і зла — наскрізна тема світового мистецтва. Порушення цієї теми в оповіданні «Лось». Співчуття, милосердя — шлях до перемоги добра. Образи хлопчиків, їхня невідступність у захисті гуманних переконань. ТЛ: оповідання.	Учень / учениця: розвиває вміння переказувати оповідання, визначати його тему та жанрові особливості, виокремлювати в ньому і пояснювати найбільш вражаючий фрагмент; характеризує образи, дає власну оцінку зображуваному; уміє міркувати про великий світ природи і людини в ньому, про добро і зло, любов і милосердя і ви-словити своє ставлення. <i>Усвідомлення турботи про світ природи і рідних людей як неод мінна ознака гуманної, гідної поведінки.</i>
2	Максим РИЛЬСЬКИЙ. «Дощ»	Учень / учениця: виразно і вдумливо

	(«Благодатний, довгожданий...»), «Осінь-маляр із палітрою пишною...»	читає поезії; вміє виокремлювати в них образ ліричного героя, відтворювати
--	---	--

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	Основні відомості про поета. Його вміння бачити красу рідної природи і створювати красу засобами поетичної мови. Єдність людини і природи, зв'язок між станом людської душі та довкіллям.	його емоції та почуття, порівнюючи із власним образним баченням природи. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). <i>Усвідомлення образного бачення світу як важливого чинника розвитку творчих здібностей.</i>
2	Григор ТЮТЮННИК. «Дивак». Коротко про письменника. Ідея неповторності й багатства внутрішнього світу людини. Паралельність і єдність двох світів — природи і людини, зображені в оповіданні. Точність і лаконізм описів природи. Допитливий, чуйний, добрий хлопчик Олесь, його жага пізнати загадковий світ природи, уміння фантазувати, уявляти. Гідна поведінка Олесь як позиція особистості.	Учень / учениця: уміє переказувати цікавий епізод із дитинства письменника; розглядає точність і лаконізм описів природи, їхню роль в оповіданні; розповідає про особливості характеру Олесь, його обдарованість; складає план до характеристики цього образу; висловлює власні міркування про характер хлопчика, оцінює його незвичну поведінку; пояснює назву оповідання; вчиться порівнювати літературного героя із собою, вміє написати твір про нього, придумати власне закінчення оповідання. <i>Усвідомлення особливого призначення на землі кожного. Формування і збереження індивідуальних особливостей людини як важливих чинників її майбутньої максимальної самореалізації.</i>
4	Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ. «Сіроманець» Захоплююча й драматична історія про хлопчика й вовка як приклад гармонії людини й природи. Гуманізм повісті. Доброта, вигадливість, рішучість Сашка, його здатність на самостійні вчинки, особливо у відстоюванні своєї позиції.	Учень / учениця: уміє переказати найцікавіші епізоди повісті, схарактеризувати головного героя за планом; може придумати власне закінчення твору. <i>Усвідомлення значення людяності, доброти в житті, прагнення гармонії з природою.</i>
4 (упро- довж року)	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення з доступними для сприйняття й цікавими творами письменників-земляків.	Учень / учениця: знає про письменників-земляків, їхні твори; розуміє зміст цих творів; виразно читає і висловлює власну думку про них. <i>Виховання шанобливого ставлення до митців свого краю як до особливо обдарованих людей, співців рідної землі.</i>

2	УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, що вивчалися упродовж року й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення	<i>Учень / учениця: згадує про письменників і твори, що вивчалися упродовж року; закріплює вміння висловлювати власні міркування про найулюбленіші твори. Усвідомлення того, що власна думка і власна позиція — важливі риси характеру особистості</i>
---	---	---

6 клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год Текстуальне вивчення творів — 51 год Повторення та узагальнення — 2 год Література рідного краю — 4 год Позакласне читання — 4 год Розвиток мовлення — 4 год (у межах годин на текстуальне вивчення)
Виразне читання — 2 год. Резервний час — 7 год

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	ВСТУП Книжка в житті людини. Письменник — особливо обдарована людина, його праця над художнім твором. Розповідь про те, як «робиться книга». Сучасний читач і його роль у новому «житті» твору.	<i>Учень / учениця: знає про рукописні книги часів Київської Русі, про автора «Повісті временних літ» Нестора Літописця; розуміє роль книжки в житті людини, складність і особливості процесу творчості, місце в ньому уяви й фантазії митця, роль читача в «житті» художнього тексту; розуміє ставлення до дійсності звичайної людини і письменника, ставлення до літературного твору читача і письменника; знає, де можна «зустрітися» з літературою (літературні журнали, радіопередачі, телебачення, театр, книгарні, бібліотеки, Інтернет); уміє аргументувати індивідуальні читацькі інтереси. Усвідомлення потреби шанобливого ставлення людей до книжки, до освіти.</i>
6	ЗАГАДКОВО ПРЕКРАСНА І СЛАВНА ДАВНИНА УКРАЇНИ Календарно-обрядові пісні. Роль і місце пісні в житті українців. Головні календарні обряди. Народна обрядова пісня, її різновиди. <i>Пісні літнього циклу:</i> «У ржі на межі», «Ой біжить, біжить мала дівчина», «Проведу я русалочки до бору» (русальні); «Заплету віночок», «Ой вінку мій, вінку», «Купайло, Купайло!» (купальські); «Маяло житечко, маяло», «Там у полі криниченька» (жнивварські) — на вибір. <i>Пісні зимового циклу:</i> «Ой хто, хто Миколая любить», «Засівна», «Нова	<i>Учень / учениця: знає про виникнення народної обрядової поезії, її різновиди; уміє розповідати про головні календарні обряди українців; розрізняє і називає різновиди календарно-обрядових пісень; уміє виразно і вдумливо читати їх, коментувати зміст, виокремлювати й пояснювати художні засоби. Учень / учениця: з'ясовує роль колискової пісні в житті людини; уміє описати образ матері над ко-лискою дитини (за літературою та живописом); розвиває вміння висловлювати власні роздуми про тепло рідного дому. Вивчає напам'ять: 2 пісні (на вибір). Формування прагнення відроджувати й вивчати оригінальну</i>

	радість стала», «Добрий вечір тобі, пане господарю!», «Щедрик,	творчість народу. Виховання поваги до прадавніх вірувань наших предків, гордості
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	щедрик, щедрівочка» (на вибір). Веснянки: «Ой весна, весна — днем красна», «Ой кувала зозуленька», «А в кривого танця» (на вибір). Народні колискові пісні «Ой ти, коте, коточок», «Ой ну, люлі, дитя, спать». Провідні мотиви, лексичні особливості колискових. Календарно-обрядові пісні рідного краю. ТЛ: народна пісня, колискова, повтори (рефрен), анафора.	за свій талановитий народ. Виховання почуття любові до рідних.
3	Пісні літературного походження. «Ще не вмерла України...» П. ЧУБИНСЬКОГО і М. ВЕРБИЦЬКОГО — національний гімн нашої держави. Легенда про дівчину-Україну, яку Господь обдарував піснею, та її зв'язок із «Молитвою» О. КОНИСЬКОГО й М. ЛИСЕНКА, духовним гімном України. «Ой, у лузі червона калина похилилася» С. ЧАРНЕЦЬКОГО і Г. ТРУХА — пісня, що стала народною. Патріотичні мотиви, героїчний пафос пісень літературного походження. ТЛ: гімн.	Учень / учениця: розуміє і вміє пояснити специфіку пісні літературного походження; переказує історію створення національного гімну; висловлює судження про значення національного гімну в житті народу; розповідає про зв'язок народної легенди про дівчину-Україну з «Молитвою» О. Кониського; виразно і вдумливо читає пісні; визначає й коментує провідні мотиви, пояснює роль символів у них. Вивчає напам'ять: гімн «Ще не вмерла України...» й 1 пісню (на вибір). Осмислення почуття патріотизму, віри в щасливе майбутнє свого народу.
2	Микола ВОРОНИЙ. «Євшан-зілля» Коротко про письменника. Патріотичні почуття й толерантне ставлення до інших народів. Роль слова, пісні, історії в житті будь-якої людини. Краса природи рідного краю. ТЛ: ліричний герой, ліро-епічний твір, поема.	Учень / учениця: знає коротко про письменника; виразно і вдумливо читає поему; вміє розповідати про її історичну основу, зв'язок з народною легендою (за літописом), визначати головну думку; розповідає про життя ханського сина в полоні руського князя й пояснює, чому він забув рідний край; характеризує образ юнака-половця; співвідносить давноминулі події, описані в поемі, із сучасністю; висловлює власне розуміння почуття патріотизму. Значення історичної пам'яті для кожної людини як усвідомлення приналежності до свого народу, національної свідомості, вірності Батьківщині.
2	Тарас ШЕВЧЕНКО. «Думка» («Тече	Учень / учениця: знає і розповідає основні

	вода в синє море...»), «Іван Підкова» (без вступу) Відомості про	відомості про життя Т. Шевченка в Санкт-Петербурзі; знає зміст творів, виразно й
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	перебування поета в Санкт-Петербурзі. Патріотичні мотиви творів Т. Шевченка, їхній героїчний пафос, зображення в них історичного минулого. Специфіка ліричних і ліро-епічних творів.	осмислено читає їх; уміє визначати провідний мотив вірша «Думка», пояснювати роль художніх засобів; розкриває історичну основу поеми «Іван Підкова», риси й поведінку козацьких ватажків, їхні стосунки з підлеглими; пояснює особливості художніх засобів у зображенні штормового моря, бою. Вивчає напам'ять: вірш «Думка». <i>Усвідомлення того, що героїзм і мужність — ознаки лицарських чеснот українських козаків, за-повідані як духовний спадок на-щадкам. Осмислення духовного зв'язку з історичним минулим рід-ного народу.</i>
4	В. Рутківський. «Джури козака Швайки» («На козацьких островах») Творчість відомого українського письменника. Твір про волелюбних, сміливих героїв, які вміють вистояти у складних ситуаціях. Тема боротьби українських козаків проти татарської орди.	Учень / учениця: уміє визначити історичну основу твору; знаходити і коментувати описи природи, портрети персонажів; висловлювати власні судження про героїство та вміння з честю вийти із найскладніших ситуацій козака-характерника Швайки та його юних помічників Грицика та Санька; аналізувати роль художніх засобів. <i>Усвідомлення лицарства, сміливості, фізичної, духовної сили наших предків. Виховання й утвердження цих якостей у наш час.</i>
3	Я І СВІТ Леся УКРАЇНКА (Лариса Петрівна Косач). «Мрії», «Як дитиною, бувало...», «Тиша морська» Дитинство поетеси, роль родини у її вихованні. Неповторний світ дитинства в цих поезіях. Образ мужньої, сильної духом дівчинки, її життєрадісний погляд на світ, вільнолюбство, впевненість, розвинена уява. Значення мистецтва в житті людини.	Учень / учениця: розповідає про дитинство Лесі Українки, її мужність, талановитість; усвідомлює і вміє пояснити мотив глибокого родинного зв'язку дитини з батьками; характеризує образ ліричної героїні; висловлює власні роздуми про неї; уміє розкрити зміст поезії «Співець», з'ясовувати художню своєрідність твору. Вивчає напам'ять: вірш «Як дитиною, бувало...» <i>Виховання почуття любові до батьків, родини, формування стоїчних рис характеру (мужність, цілеспрямованість, наполегливість), прагнення до самоосвіти.</i>
4	Володимир ВИННИЧЕНКО. «Федько-халамидник» Цікава історія	Учень / учениця: розповідає цікаві епізоди з життя письменника; знає зміст

	з життя письменника. Художня розповідь про ди-вовижного хлопчика	оповідання; виразно і вдумливо читає найбільш вражаючі епізоди; вміє
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	Федька, його життя і пригоди, стосунки з однолітками. Щедрий на добро внутрішній світ героя. Федько як особистість. ТЛ: головний герой, другорядні герої.	проаналізувати епічний твір, назвати риси характеру Федька, що вирізняють його з-поміж друзів-однолітків, уміє прокоментувати їх; висловлює своє ставлення до літературних героїв; аналізує роль художніх засобів у творі, знаходить портрет, пейзаж, діалоги; уміє сформулювати головну думку оповідання і висловити своє ставлення до зображуваного. <i>Усвідомлення найважливіших цінностей моралі та етики, що роблять людину духовно багатою і щедрою на добро, порядність, чесність.</i>
1	Станіслав ЧЕРНІЛЕВСЬКИЙ. «Теплота родинного інтиму...», «Забула внучка в баби черевички...» Настрої і почуття, висвітлені в поезіях (любов, доброта, висока духовність). ТЛ: віршові розміри ямб, хорей.	Учень / учениця: виразно й усвідомлено читає вірші; розвиває вміння прокоментувати почуття, про які йдеться в цих творах; уміє співвіднести їх із пережитими особисто. <i>Осмислення ролі батьківського дому в житті людини, відповідальності за власну родину.</i>
2	Ірина ЖИЛЕНКО. «Жар-Птиця», «Підкова», «Гном у буфеті» Поетичні роздуми про дружбу, доброту, красу, про людське щастя і шляхи до нього, про те, що може врятувати су-часний світ.	Учень / учениця: розуміє , що світ дитинства — вічне джерело сили, натхнення, мрій, фантазій; виразно й усвідомлено читає поезії; уміє прокоментувати їхній зміст, знайти і пояснити художні засоби; уміє висловлювати власні роздуми про щастя і шляхи до нього, про цінності, які потрібно берегти в сучасному світі. <i>Усвідомлення ролі почуття дружби в житті людини, вміння бачити красу навколо, цінувати доброту.</i>
1	Ігор Калинець. «Стежечка», «Блискавка», «Веселка», «Криничка», «Дим» (зб. «Дивосвіт») – на вибір Один із талановитих українських поетів, який пише і для дітей. Цікавий епізод із його життя. Своєрідність форми його поезій. Образ найдорожчої людини – мами. Відчуття, навіяні великодньою поезією «Писанки».	Учень/учениця: розуміє метафоричність поезій; уміє прокоментувати роль метафори й порівняння в «Писанці», реально та уявне в ній; схарактеризувати образ мами; виразно і вдумливо читати вірші; прокоментувати образне бачення світу, явищ природи у них; пояснювати поєднання у творі уявного, фантастичного і реального; висловлювати власне бачення образів стежечки, блискавки, веселки тощо.

		Вивчити напам'ять: 1 вірш (на вибір). <i>Формування естетичного сприйняття</i>
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<i>світу природи, розвиток творчої уяви, фантазії.</i>
3	Емма АНДІЄВСЬКА. «Казка про раян», «Говорюща риба» Сучасна українська письменниця і художниця. Її казки-притчі. Добро і любов до світу. Порушення питань моралі, дружби, сили слова. Прихований повчальний зміст творів. Принципи толерантного ставлення до інших, вірності мріям, прагнення гармонії зі світом.	Учень / учениця: виразно і вдумливо читає казки; виокремлює фантастичні елементи в них; уміє визначити головну думку кожного з творів, відшукавши в них ключові фрази; формулює власні висновки про твори та про їх основні ідеї. <i>Усвідомлення морально-етичних цінностей, що допомагають бачити й розуміти красу і приваби світу, гармонійно і щасливо жити в ньому.</i>
5	ПРИГОДИ І РОМАНТИКА Всеволод НЕСТАЙКО. «Тореадори з Васюківки» В. Нестайко — відомий у світі український дитячий письменник. Пригодницький захоплюючий сюжет, мрія і дійсність, смішне, комічне, романтичне в його пригодницькій повісті для дітей. ТЛ.: Повість	Учень / учениця: знає основне про письменника; розуміє поняття романтичного і пригодницького; уміє визначити жанр твору; самостійно ознайомлюється зі змістом фрагментів (розділи 1–4); уміє аналізувати поведінку героїв, їхні вчинки, моральний вибір у різних життєвих ситуаціях; характеризує улюбленого героя, аргументує свій вибір, розкриває риси його вдачі; виокремлює , виразно читає й коментує найцікавіші епізоди тексту; уміє висловлюватися про зв'язок прочитаного з власними життєвими спостереженнями. <i>Формування активної життєвої позиції, позитивних рис характеру. Вміння толерантно й аргументовано доводити свою думку, відстоювати власну позицію.</i>
4	Ярослав СТЕЛЬМАХ. «Митькозавр з Юрківки, або Химера лісового озера» Таємничі, веселі й незвичайні події в повісті, передані образним словом. Допитливість, винахідливість, кмітливість хлопчиків — головних героїв.	Учень / учениця: уміє переказувати зміст уривка повісті, визначити кульмінаційний епізод у ній; характеризує образи Сергія і Митька, їхню поведінку в складній ситуації; висловлює власні роздуми про місце уяви, фантазії, романтичності в житті сучасної людини; знаходить у тексті реальні (звичайні) та пригодницькі події. <i>Усвідомлення значення романтичності, життєлюбства в житті людини.</i>
3	Леся ВОРОНИНА. «Таємне Товариство боягузів, або засіб від переляку № 9» Леся Воронина — сучасна письменниця, авторка	Учень / учениця: знає основне про письменницю; переказує зміст твору, висловлюється про своє сприйняття його; характеризує образ головного героя

	багатьох книг для дітей. Фантастична, романтична, багатоепізодна повість	Клима, розмірковує , як виховувати в собі риси сміливості, хоробрості, кмітливості.
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	про виховання гідності та мужності. Стосунки між різними поколіннями в родині. ТЛ: сюжет.	<i>Формування позитивного світогляду, розвиток вільного висловлення думки, вміння дискутувати, прищеплювати інтерес до пізнання нового, виховувати прагнення до самовдосконалення, самореалізації в ім'я добра.</i>
3	ГУМОРИСТИЧНІ ТВОРИ Гумористичне й сатиричне зображення. Жанрова різноманітність гумористичних творів (анекдоти, байки, усмішки, гуморески, співомовки та ін.). Велика роль гумору в житті українців. Леонід ГЛІБОВ. «Щука», «Муха і Бджола», «Жаба і Віл» Визначний український байкар, поет. Викривальна і повчальна спрямованість байок письменника. Побудова байки. ТЛ: гумор, сатира, байка, алегорія, мораль.	Учень / учениця: розуміє роль гумору в житті українців; знає жанри гумористичних творів, називає їх; уміє розповісти про особливості побудови байки; виразно і вдумливо читає твори Л. Глібова, коментує їхній прихований зміст; уміє виокремити головну думку кожної байки, пояснити алегоричні образи; уміє зіставляти описане в байках із сьогодишнім реальним життям. Вивчає напам'ять: байку «Щука». <i>Усвідомлення важливості самокритичного погляду для успішної життєдіяльності людини. Формування життєстверджувальних, оптимістичних настроїв, уміння тактовно реагувати на іронію, гумор.</i>
2	Степан РУДАНСЬКИЙ. «Добре торгувалось», «Запорожці у короля» Коротко про письменника. Співомовки С. Руданського — унікальне явище у світовому письменстві. Висміювання моральних вад, негативних рис характеру, авторська симпатія до простої людини, до її розуму, кмітливості, почуття гумору, вміння посміятися над власною безпорадністю, вміння відстояти свою гідність. ТЛ: гумореска, співомовка	Учень / учениця: розуміє вияв народної мудрості у гуморесках, викривальний пафос співомовок; виразно й усвідомлено читає твори; ви значає іронічне ставлення до негативних рис характеру; уміє виокремити головну думку кожного твору; засвоює особливості виразного читання цих творів; характеризує героїв і порівнює їх; пояснює зв'язок історичних фактів із їх гумористичним відображенням у співомовках; поглиблює вміння проводити паралелі з сучасним життям; обґрунтовує власні спостереження над смішними ситуаціями в житті. <i>Усвідомлення, що почуття гумору- ознака духовного здоров'я людини.</i>
2	Павло ГЛАЗОВИЙ. «Еволюція», «Найважча роль», «Заморські гості», «Похвала» Іронічно-пародійна, викривальна спрямованість гумористичних і	Учень / учениця: виразно і вдумливо читає твори; уміє виокремлювати основні ідеї, аналізувати художні особливості гуморесок, проводити аналогії з власними спостереженнями.

	сатиричних творів.	Вивчає напам'ять: 1 гумореску (на вибір). <i>Розвиток умінь іронічно, критично, з</i>
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<i>почуттям гумору сприймати дійсність й самого себе.</i>
4 (упро- довж року)	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення із творами письменників-земляків.	Учень / учениця: запам'ятовує імена і твори письменників-земляків; вдумливо читає їхні твори, розглядає зміст та основні ідеї; висловлює власну думку про доробок письменників-земляків. Виховання шанобливого ставлення до митців рідного краю.
2	УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, які вивчалися впродовж року й викликали найбільше зацікавлення	Учень / учениця: уміє називати імена митців, твори яких вивчали впродовж року; уміє розповідати про ті, які найбільше сподобалися, пояснити, чому Формування власної думки, власної позиції

7 клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год Текстуальне вивчення творів — 54 год Повторення та узагальнення — 2 год Література рідного краю — 4 год Позакласне читання — 4 год Розвиток мовлення — 4 год (у межах годин на текстуальне вивчення) Резервний час — 6 год

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	ВСТУП Художній твір як явище мистецтва, новий ірреальний світ, створений письменником. Його особливості і значення. Функції мистецтва.	Учень / учениця: розуміє функції літератури як мистецтва слова та називає їх; висловлює міркування з приводу функцій мистецтва, його місця в житті людини. <i>Усвідомлення потреби зацікавлення мистецтвом, його впливу на людину.</i>
4	ІЗ ПІСЕННИХ СКАРБІВ Суспільно-побутові пісні «Ой на горі та жінці жнуть», «Стоїть явір над водою», «Гомін, гомін по діброві», «Ой у степу криниченька» Висловлювання відомих людей про українські народні пісні. Їхнє ідейно-художнє багатство. Жанрово-тематичне розмаїття пісень (суспільно-побутові: козацькі, чумацькі, кріпацькі, солдатські, бурлацькі, аробітчанські тощо). Трагічний і героїчний	Учень / учениця: розуміє пафос козацьких і чумацьких пісень; добирає висловлювання відомих людей про українські пісні, коментує їх; уміє вдумливо читати тексти пісень, коломийок; уміє проаналізувати їхній зміст, образи, настрої, з'ясовуючи художні засоби, специфічні ознаки народної пісні та коломийки. Вивчає напам'ять: 1 пісню (на вибір). <i>Осмислення значення пісенної спадщини українців, відродження і вивчення оригінальної творчості в наш час.</i>

	пафоси козацьких і чумацьких пісень.	
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	<i>Коломийки «Дозвілля молоді», «Жартівливі коломийки» — «перли розсипаного намиста». Особливість жанру і його життєвість. Побудова, ритм коломийок. Життєствердний, гумористичний пафос. ТЛ: суспільно-побутові пісні, коломийки.</i>	
6	ПРО МИНУЛІ ЧАСИ Іван ФРАНКО. «Захар Беркут» Короткі відомості про митця і його багатогранну творчість. Змалювання героїчної боротьби русичів-українців проти монголо-татарських нападників. Патріотична ідея (головна думка) у творі. ТЛ: історична повість.	<i>Учень / учениця: уміє розповідати коротко про І. Франка; знає й розуміє зміст та історичну основу повісті; переказує і коментує зміст; уміє визначити тему повісті; володіє навичками аналізу епічного твору; характеризує образи Захара Беркута, Максима, Мирослави, Тугара Вовка; уміє підтверджувати власну думку цитатами з тексту; визначає улюбленого героя; аналізує роль художніх засобів, особливості мови; пояснює роль діалектизмів; обговорює проблему вибору людини у вирішальній ситуації. <i>Виховання патріотичного почуття, поваги до батьків, вірності в дружбі й коханні як загальнолюдських морально-етичних цінностей.</i></i>
3	Тарас ШЕВЧЕНКО. «Мені тринадцятий минало...», «Тополя», «Як умру, то поховайте...» Повторення життєпису поета. Мотив усеперемагаючого життєлюбства, доброти, любові. Зміна емоційного стану незахищеної дитячої душі у великому і складному світі («Мені тринадцятий минало...»). Ідея незнищенності справжнього кохання, краси, вірності («Тополя»). «Як умру, то поховайте...» — твір, що єднає минуле, теперішнє і майбутнє. Історія його написання. Ідея єднання з рідною землею. Мрія про щасливе майбутнє свого народу, віра в нього.	<i>Учень / учениця: знає про творче життя поета; розуміє значення його творчості для українського народу; виразно й осмислено читає твори; аналізує роздум поета про сирітське дитинство; пояснює роль контрасту та інших художніх засобів у творі «Мені тринадцятий минало»; уміє аналізувати ознаки балади («Тополя»), з'ясовувати фольклорну основу твору, народно-пісенних засобів, зокрема прийому метаморфози; уміє розкрити ідею твору «Заповіт»; визначає віршові розміри. Вивчає напам'ять: «Як умру, то поховайте...». <i>Усвідомлення того, що здатність мріяти — невід'ємна риса характеру розвиненої людини.</i></i>

	ТЛ: балада, метаморфози, ідея.	<i>Усвідомлення великого значення для формування особистості почуття</i>
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<i>вірності (ідеї, батьківщині, любові, принципам).</i>
4	Андрій Чайковський. «За сестрою» Коротко про митця. Відтворення історичних подій із позицій гуманізму. Напружений динамічний сюжет героїко-романтичної повісті. Використання фольклорних мотивів, засобів (зокрема прийому гіперболізації). Благородство, відповідальність, мужність, вірність, життєлюбство запорозьких козаків. ТЛ: героїко-романтична повість, романтичний герой, композиція.	Учень / учениця уміє: проаналізувати повість; визначити її жанрові ознаки; характеризувати образи козаків-запорожців; складати план до характеристики Павлуся; з'ясувати фольклорні мотиви, засоби; висловлювати власні судження про героїство і лицарську відвагу головного героя. <i>Виховання лицарських чеснот, почуття патріотизму, відданості, віри в перемогу добра, краси, справедливості.</i>
6	Михайло СТЕЛЬМАХ. «Гуси-лебеді летять...» Коротко про митця. Його поетичне сприймання світу. Автобіографічна повість про дитинство. Єдність світу природи і світу дитячої душі (у вчинках, поведінці, роздумах, переживаннях). Звичай, традиції українців. Образи гусей-лебедів, чутливого до краси хлопчика Михайлика. ТЛ: автобіографічний твір.	Учень / учениця: знає про звичай та традиції українського народу; уміє переказувати зміст фрагментів повісті; уміє розкрити образ Михайлика, розповісти про його сприйняття життя, схарактеризувати інші образи (діда, батьків, подружки Люби); уміє визначити головну думку твору, з'ясувати роль художніх засобів та елементів фольклору; розкриває власне розуміння образу гусей-лебедів. <i>Виховання любові до батьків, пошани до старших, любові до природи і світу. Розвиток фантазії, уяви в житті творчої особистості.</i>
4	Григорій ТЮТЮННИК. «Климко» Цікавий епізод із дитинства письменника. Тема воєнного лихоліття в повісті. Автобіографічна основа твору. Ідея самопожертви. Морально-етичні уроки доброти, чуйності, турботи про рідних. Художні особливості твору (<i>мова персона жів, художня деталь</i>). ТЛ: художня деталь.	Учень / учениця: знає про події часів воєнного лихоліття в Україні (Друга світова війна); уміє переказувати зміст повісті, проводити паралелі між особистим життям автора і сюжетом твору; розвиває навички аналізу епічного твору; характеризує образ Климка; пояснює художні особливості твору; виокремлює й переказує найбільш вражаючий епізод із повісті (аргументує свій вибір); висловлює власні роздуми про значення доброти і чуйності в людському житті. <i>Виховання важливих гуманних якостей людини — чуйності,</i>

		<i>доброти, турботи про ближнього, здатності співпереживати.</i>
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
2	«ТИ ЗНАЄШ, ЩО ТИ — ЛЮДИНА...» Олекса СТОРОЖЕНКО. «Скарб» Короткі відомості про автора, його гумористичні твори. Морально-етичні проблеми оповідання. Гумористичне, викривальне зображення головного героя. Скарб — узагальнений образ щастя. Повчальний характер оповідання.	Учень / учениця: уміє переказувати сюжет оповідання, коментувати його; висвітлює особливості гумористичного змалювання образу головного героя, його поведінки; уміє розкрити символічне (приховане) значення образу скарбу; висловлює власні міркування про сенс людського буття, щастя людини. <i>Осмислення цінності життя людини, його наповненості й сенсу.</i>
1	Богдан ЛЕПКИЙ. «Мишка (Казка для дітей, для малих і великих)» Твір, написаний спеціально для дітей. Актуальні морально-етичні питання в ньому, проблема збереження загально-людських цінностей. Трагічна і комічна ситуації, їхня роль у розкритті головної думки, моралі.	Учень / учениця: виразно і вдумливо читає твір, уміє переказувати його зміст, визначити ідею; уміє знаходити та коментувати реальне й уявне у творі; розкриває трагічну і комічну ситуації, їхню роль у втіленні ідеї, притчевої моралі; уміє придумати власне закінчення. <i>Усвідомлення значення загальнолюдських цінностей.</i>
4	Ліна КОСТЕНКО. «Дощ полив...», «Кольорові миші», «Чайка на крижині», «Крила» Коротко про письменницю. Уявне, фантастичне і реальне в її поезіях. Ідея зіткнення неповторності й буденності, стандарту в «Кольорових мишах». Умовна, вигадана ситуація. Образ особливої дівчинки Анни. Ідея глибокого духовного наповнення людини — її «крилатості», що проявляється індивідуально. Духовне багатство — найбільший скарб у житті.	Учень / учениця: виразно, вдумливо читає і коментує поезії, визначає їхні основні мотиви; пояснює умовність ситуації, зображеної в поезії «Кольорові миші», алегорію образу кольорових мишей; характеризує образ Анни, причину її відокремленості від загалу; вміє висловлювати власні роздуми, що виникли під час прочитання поезій; розуміє різницю між матеріальним і духовним; уміє визначати головну думку, розшифровувати й коментувати метафоричний підтекст образів, висловлювати власні міркування про духовність людини та її значення в сучасному житті; дискутує про необхідність бути духовно розвиненим і багатим. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). <i>Формування неординарної особистості, розвиток творчої уяви, фантазії. Прищеплення прагнення зберегти в собі ці якості. Усвідомлення високих моральних якостей, духовного багатства людини.</i>
3	Василь СИМОНЕНКО. «Лебеді материнства», «Ти знаєш, що ти —	Учень / учениця: розуміє й уміє пояснити поняття «ліричний герой»;

	людина...», «Гей, нові Колумби й Магеллани...» В. Симоненко —	виразно і вдумливо читає поезії; аналізує
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	«лицар на білому коні» в українській літературі. Громадянські, патріотичні мотиви, піднесений пафос його лірики. Загальнолюдські цінності та ідеї.	їх, визначає їхні провідні мотиви та ідеї; коментує художні засоби, з'ясовує символічний зміст образу лебедів; висловлює власні роздуми про сенс людського буття, патріотизм, почуття власної гідності, самодостатності; дискутує про значення патріотизму в житті сучасної людини. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). <i>Виховання любові до матері, Батьківщини, почуття власної гідності. Осмислення необхідності активної життєвої позиції та максимальної самореалізації.</i>
4	Марина ПАВЛЕНКО. «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських» Казкове й реалістичне в повісті-казці, час теперішній і минулий у ній. Роздуми про сенс людського життя, моральний вибір кожного. Добро і зло в повісті, у сучасному світі та в людині.	Учень / учениця: уміє переказувати й коментувати сюжет повісті, пояснювати особливості композиції; уміє знаходити в ній казкове і реальне; характеризує образи дітей та дорослих, аналізує їхні вчинки; розкриває символічне значення образів старовинної шафи та чарівних коралів; виокремлює і з'ясовує роль художніх засобів у творі; висловлює власні роздуми про суть людського життя, моральний вибір кожного. <i>Спонування до творення і примноження добра, краси. Усвідомлення відповідальності за свою справу і вчинки.</i>
1	Любов ПОНОМАРЕНКО. «Гер переможений» Загальнолюдська ідея гуманізму й толерантності. Особливості художніх засобів новели (роль деталей, поєднання різних часових площин тощо). ТЛ: новела.	Учень / учениця: розуміє значення понять «толерантність», «гуманізм»; уважно читає новелу; пояснює головну думку в кожному епізоді; коментує власне розуміння закінчення твору; розвиває уміння визначити основну ідею твору, висловити своє розуміння її. <i>Усвідомлення ролі й значення гуманізму, толерантності в розвитку людства і духовності кожної людини.</i>
4	МИ – УКРАЇНЦІ Олег Ольжич. «Господь багатий нас благословив», «Захочеш – і будеш» (із циклу «Незнаному воякові») Олена Теліга. «Сучасникам»,	Учень / учениця: має уявлення про Україну періоду Другої світової війни, діяльність українських патріотів; уміє розповісти про життя і героїчну загибель Олега Ольжича й Олени Теліги; виразно й осмислено читати їхні поезії; розв'яс

	«Радість», «Пломінний день» Українські національні герої, лицарі	вміння аналізувати вірші, визначати їхні основні ідеї, мотиви;
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	духу. Романтичний максималізм, сила духу, життєрадісність, шляхетність, патріотизм, висловлені образним словом. Ідея оптимізму і життєлюбства через художнє слово. Моральний заповіт нащадкам.	висловлює власні роздуми (дискуте) про сенс людського життя, формування себе як особистості. Вивчити напам'ять: 1 вірш (на вибір). <i>Усвідомлення духовної краси особистості, наділеної розумом, талантом, вірній гуманістичним переконанням. Плекання прагнення стати особистістю. Усвідомлення активної життєвої позиції як вияву європейськості.</i>
4	Олександр ГАВРОШ. «Неймовірні пригоди Івана Сили» Повість про пригоди українського силача, який став чемпіоном Чехословаччини та Європи з кількох видів спорту, об'їздив півсвіту, здобувши безліч перемог. Іван Сила (Іван Фірцак) — утілення непереможного духу українського народу, його доброти й щирості. Морально-етична проблематика твору: добро і зло, справжня дружба і любов, чесність і підступність.	Учень / учениця: ознайомлюється з історичною довідкою про Івана Фірцака; уміє переказувати зміст повісті, визначати головні проблеми, характеризувати образи героїв; висловлює міркування про необхідність серйозного ставлення до свого здоров'я, до спорту; про чесність у спортивних змаганнях; уміє придумати свою історію з головним героєм — Іваном Силою. <i>Формування життєстверджуючих, оптимістичних настроїв, бажання розвивати своє тіло, здобувати спортивні перемоги, досягати вершин у житті.</i>
3	Андрій МАЛИШКО. «Пісня про рушник», «Чому, сказати, й сам не знаю...», «Вчителька» Відомий український поет і його пісні, що стали народними. Патріотичні почуття, найвищі духовні цінності в них. Художні засоби донесення до читача ідей патріотизму, гуманізму, історичної пам'яті. Ліризм поезій А. Малишка.	Учень / учениця: знає основні відомості про поета та його пісні; виразно і вдумливо читає поезій; уміє визначити і прокоментувати основні мотиви, роль художніх засобів, символічність образів; розвиває уміння аргументовано висловлювати власні роздуми. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). <i>Формування морально-етичних цінностей, розвиток естетичного смаку.</i>
4 (упродовж року)	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення з творами письменників-земляків.	Учень / учениця: знає письменників, які народилися в рідному краї; читає зразки їхніх творів; висловлює власні міркування про них. <i>Виховання шанобливого ставлення до талановитих земляків.</i>
2	УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, які вивчалися упродовж року й викликали найбільшу зацікавленість.	Учень / учениця: називає імена митців та їхні твори, які вивчалися; виокремлює серед них ті, які найбільше запам'яталися; висловлює міркування про найулюбленіші. <i>Формування власної думки та власної позиції у процесі пізнання і вивчення</i>

8 клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год Текстуальне вивчення творів — 54 год Повторення й узагальнення — 2 год Література рідного краю — 4 год Позакласне читання — 4 год Розвиток

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	ВСТУП Художня література як одна з форм духовної діяльності людини. Функції художньої літератури. Багатозначність художнього образу. Різновиди образів (образ-персонаж, образ-символ, словесні, зорові, слухові тощо). Аналіз художнього твору. ТЛ: художній образ, художній твір (поглиблено).	Учень / учениця: розуміє багатозначність художнього образу; називає і вміє відрізнити різні типи образів; за допомогою слова вміє створювати елементарні образи. <i>Розвиток відчуття краси і сили художнього слова.</i>
6	УСНА НАРОДНА ТВОРЧИСТЬ Українські історичні пісні Пісні про звитяжну боротьбу козаків із турецько-татарськими нападниками («Зажурилась Україна», «Та, ой, як крикнув же козак Сірко»); про боротьбу проти соціального та національного гніту («Ой Морозе, Морозенку», «Максим козак Залізняк», «Чи не той то Хміль», «За Сибіром сонце сходить»). Образи історичних осіб, лицарів-оборонців рідної землі, створені народною уявою. Пісні Марусі ЧУРАЙ. «Засвіт встали козаченьки», «Віють вітри, віють буйні», «Ой не ходи, Грицю» Легендарна поетеса з Полтави. Трагічна історія її життя. Пісні, що стали народними. Їхня популярність, фольклорна основа, народнопоетичні образи. ТЛ: історичні пісні	Учень / учениця: пригадує історичні відомості про часи, змальовані в піснях; уміє вдумливо читати тексти, розповідати про національних героїв, яких змальовано в них; уміє створювати уявні словесні картини; визначає провідні мотиви пісень; розвиває вміння характеризувати образи історичних осіб, лицарів-оборонців рідної землі; висловлює власні судження; дискутує про те, за що народ увічнив імена своїх героїв; розуміє значення і функції пісні в житті українського народу; знає і розповідає легенду про Марусю Чурай; розвиває вміння виразного читання, коментування пісень; визначає і пояснює художні засоби; висловлює власне ставлення до піснярки Марусі та її пісень; уміє створювати уявний словесний портрет легендарної поетеси. Вивчає напам'ять: «Засвіт встали козаченьки». <i>Усвідомлення лицарства, сміливості, фізичної, духовної сили наших героїчних предків. Виховання і утвердження цих якостей у наш час. Розуміння того, що добра слава про обдаровану людину живе</i>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		у віках, що поет — активний творець духовності.
3	Українські народні думи. «Маруся Богуславка» Героїчний епос українського народу. Різновиди дум (історико-героїчні, соціально-побутові). Кобзарі та лірники — виконавці народних дум (О. Вересай, Г. Гончаренко, М. Кравченко та ін.). Сучасні виконавці: Василь та Микола Литвини, В. Нечепя. Національна капела бандуристів України. Жанрова своєрідність, історична основа, героїчний зміст дум. Специфічність поетичної форми, ритму. Морально-етична проблематика. Проблема вибору, душевна роздвоєність Марусі Богуславки між любов'ю до рідної землі та становищем дружини турецького вельможі. («Маруся Богуславка»). ТЛ: думи.	Учень / учениця: осмислено читає думу, переказує зміст, уміє визначати тематику, художні особливості; розвиває навички аналізу художнього образу (образ української полонянки Марусі, її сміливий, героїчний учинок). <i>Усвідомлення того, що любов до вітчизни — одна з найбільших людських чеснот. Прагнення до гармонії вчинків із загальнолюдськими цінностями.</i>
4	СВІТ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ Тарас ШЕВЧЕНКО. «Думи мої, думи мої...» (1847), «Ой три шляхи широкії...», «Мені однаково, чи буду...» Викуп поета з неволі, причини його покарання царем, арешт, перебування в казематі, заслання. Усвідомлення власної місії поета. Роздуми автора про власну долю, долю України, плинність, скороминушість життя людини на землі, про її долю. ТЛ: філософська лірика	Учень / учениця: повторює вивчене про Т. Шевченка в попередніх класах; уміє розповідати про викуп поета з неволі та заслання; вдумливо читає поезії; розвиває навички аналізу художнього тексту — аналізує філософську лірику поета в контексті його біографії; уміє коментувати основні мотиви, ідеї поезій Т. Шевченка, художні засоби, використані в них; висловлює власні міркування. Вивчає напам'ять: «Мені однако-во, чи буду...». <i>Усвідомлення громадянської позиції людини як одного з проявів духовності.</i>
4	Леся УКРАЇНКА. «Давня весна», «Хотіла б я піснею стати...», «Давня казка» Життя поетеси, її мужність і сила духу. Потужне ліричне начало, романтичність, волелюбність, опти мізм, мрія і дійсність як провідні мотиви її поезії. Тема гармонійного єднання людини з	Учень / учениця: знає і уміє розповідати про Лесю Українку; розвиває навички виділення основних мотивів у поезіях; уміє прокоментувати зміст поеми «Давня казка», пояснити умов-ність описаної ситуації, визначити її основні проблеми і мотиви, го-ловну думку; розвиває уміння здійснювати

	природою. Ідея вільної творчості,	порівняльну характеристику образів
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	вільнолюбства людини. Проблеми і мотиви: роль митця в суспільстві, служіння музи й народові, суть людського щастя, вдячності (ліро-епічна поема «Давня казка»).	(Поета і Бертольда), складати план порівняльної характеристики; висловлює власні судження про свободу творчості, про вільнолюб-ство людини. Вивчає напам'ять: «Хотіла б я піснею стати...». <i>Розуміння того, що сила духу — конструктивне начало в житті. Усвідомлення важливості формування і розвитку індивідуальності, неповторності творчої особистості.</i>
2	Володимир СОСЮРА. «Любіть Україну!», «Васильки», «Осінь» («Облітають квіти, обриває вітер...») Коротко про поета. Патріотичні, інтимні, пейзажні мотиви його творів. Щирість ліричного самовираження. Патріотичний пафос вірша «Любіть Україну!». «Васильки» — вірець інтимної лірики. ТЛ: громадянська лірика, інтимна лірика, пейзажна лірика.	Учень / учениця: виразно й осмислено читає твори, уміє здійснювати їх аналіз, виражати своє враження; уміє пояснювати відмінність між патріотичною та інтимною лірикою. Вивчає напам'ять: вірш «Любіть Україну!» <i>Усвідомлення того, що щирість особистих почуттів — невід'ємне багатство духовного світу людини.</i>
1	Володимир ПІДПАЛИЙ. «...Бачиш: між трав зелених...», «Зимовий етюд» Щирість почуттів поета. Ідея гуманізму, людяності, бережливого ставлення до природи. Незбагненна краса світу, патріотичні почуття, передані словом. Багатозначність і змістова глибина художніх образів («Зимовий етюд»).	Учень / учениця: виразно і вдумливо читає вірші; уміє коментувати основні ідеї, мотиви; співвідносить їх із власними думками про гуманність, бережливе ставлення до природи, людей, красу світу, патріотичні почуття; дискутує про це.
2	Василь ГОЛОБОРОДЬКО. «З дитинства: дощ» («Я уплетений...»), «Наша мова», «Теплі слова» Самобутня постать поета в українській літературі. Наскрізний патріотизм, філософічність, фольклор на основа його поезій, народо знавчі аспекти. Оригінальність, простота висловлення глибоких почуттів, важливих думок. ТЛ: вільний вірш	Учень / учениця: знає визначення поняття вільного вірша, розуміє його специфічну форму; виразно й усвідомлено читає поезії; пояснює власне розуміння їхнього образного змісту, коментує художні засоби; визначає основний пафос поезій, ідею кожної з них; уміє розкривати образи рідної хати, шляху, ліричного героя. <i>Формування життєстверджуючих, оптимістичних настроїв. Розвиток естетичного відчуття і смаку.</i>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
5	Із сучасної української поезії (кінця ХХ — початку ХХІ ст.) (на вибір) В.Герасим'юк («Чоловічий танець»), І.Малкович («З янголом на плечі», «З нічних молитов»), А.Мойсієнко («Жовтень жовті жолуді»), І.Павлюк («Дівчинка»), Г.Кирпа («Мій ангел такий маленький...»), «Коли до вас темної ночі...») Розмаїття сучасної лірики. Глибокі роздуми поетів-сучасників над проблемами української мови, національної культури; прагнення зазирнути у світ душі звичайної людини, осмислити її призначення та сенс життя. Поєднання в поезіях глибинної історичності бачення світу із відчуттям сучасної присутності в ньому.	Учень / учениця: знає сучасних поетів; виразно й усвідомлено читає їхні поезії, уміє визначати ідейно-образний зміст, метафоричність поетичних образів; уміє висловлювати власні думки з приводу прочитаних поезій. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). <i>Формування естетичного смаку, вміння відчувати й бачити красу художнього світу. Формування самостверджуючої життєвої позиції.</i>
5	НАЦІОНАЛЬНА ДРАМА ІВАН КАРПЕНКО-КАРИЙ. «Сто тисяч» Короткі відомості про життя і творчість видатного українського драматурга ХІХ ст., про театр «корифеїв». Трагікомедія «Сто тисяч» — класичний взірць українського «театру корифеїв». Проблема бездуховності людини, засліпленої прагненням до наживи. Проблема влади грошей — наскріз на і «вічна» у світовому мистецтві. Засоби сатиричного змалювання. ТЛ: драматичний твір (поглиблено), комедія, трагікомедія.	Учень / учениця: знає найголовніші відомості про драматурга, розповідає про його життя і творчість за складеним планом; самостійно читає текст комедії; уміє визначати основні засоби змалювання образу Герасима Калитки, характеризувати образи дійових осіб п'єси; розуміє актуальність проблем комедії для сучасного життя; дискутує про бездуховність людини, про сенс людського життя та висловлює інші думки, викликані прочитанням твору; удосконалює вміння робити власні висновки й узагальнення. <i>Усвідомлення того, що бездуховність — прояв зла в житті людини.</i>
5	З УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ МИХАЙЛО КОЦЮБИНСЬКИЙ. «Дорогою ціною» Коротко про письменника. Пригодницький, романтичний сюжет повісті. Вічний тип шукача правди. Протест Остапа і Соломії проти кріпосницької наруги — протест проти будь-якого насильства над людиною. Проблема волі людини та можливостей її здобуття. Кохання Остапа і Соломії як центральний мотив у творі. Його непереможна сила, що рухає вчинками, поведінкою, вибором героїв. Час і вічність у повісті, символічні образи. Романтичність, мужність і сила волі української жінки Соломії.	Учень / учениця: удосконалює навички аналізу пригодницького романтичного сюжету, композиційних особливостей твору; пояснює відмінність між сюжетом і композицією; розповідає про почуття героїв, спираючись на текст; аналізує образ Соломії (за складеним планом); розвиває вміння робити власні висновки, аналізуючи вчинки героїв; уміє пояснити образи часу і вічності в повісті, символічні образи, роль і сенс кольорів, звуків; висловлює роздуми про проблему волі людини і можливості її досягнення в сучасних умовах. <i>Усвідомлення необхідності особистої свободи для гармонійного розвитку, краси глибокого почуття кохання, мужності, сили волі як рис характеру, необхідних для боротьби зі злом.</i>
2	Олександр ДОВЖЕНКО. «Ніч перед боєм» Видатний український кінорежисер і письменник. Його оповідання про Велику Вітчизняну війну. «Ніч перед боєм» — твір про героїзм, самовідданість, патріотичні почуття українців, проявлені під час	Учень / учениця: знає найголовніші факти з біографії митця; вдумливо читає твір; уміє виокремити в ньому основне; характеризує образи діда Платона і діда Савки; пояснює той важливий моральний урок, який продемонстрували ці герої власним самовідданим вчинком; уміє

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	воєнного лихоліття. Образи діда Платона і діда Савки — представників українського трудового народу. Їхній моральний урок для солдатів.	визначити ідею твору, висловити власну думку про поняття патріотизму, героїзму у воєнний та мирний часи. <i>Виховання почуття патріотизму.</i>
5	Ніна БІЧУЯ. «Шпага Славка Беркути» Повість про школу й проблеми дорослішання, про роль батьків у вихованні дітей та їхньому дозвіллі. Проблема особистості в сучасному світі. Особливості композиції твору.	Учень / учениця: уміє переказувати сюжет твору, пояснювати особливості композиції, висловлювати міркування про справжню дружбу, чесність, взаємопідтримку і відповідальність, про моральний вибір у житті; характеризує образи героїв твору; дискутує про вплив оточення на виховання дитини. <i>Осмислення важливості моральних чеснот у житті людини, дружби та підтримки батьків.</i>
2	Володимир Дрозд. «Білий кінь Шептало» Проблема людини в суспільстві, її знеосіблення, свободи і неволі, особистості й натовпу, дійсності і мрії.	Учень / учениця: удосконалює навички коментувати сюжет творів; переказувати найвагоміші епізоди; уміє пояснювати алегоричність образу коня Шептала; характеризувати його, давати власну оцінку його поведінці; дискутувати про життєвий вибір сучасної людини, її можливість зберегти свою індивідуальність. <i>Уміння зберегти власну індивідуальність у сучасному жорстокому світі, залишатися людиною в будь-яких ситуаціях.</i>
3	Юрій Винничук. «Місце для дракона» Повість – казка про сучасний світ, у якому й досі живуть «драконячі закони». Парадокс: дракон Грицько – поет і християнин. Роздуми про добро і зло, вірність і зраду, доцільність самопожертви.	Учень / учениця удосконалює навички коментувати сюжет, уміє переказувати найвагоміші епізоди; пояснити підтекст твору, алегоричність образів дракона Грицька, Пустельника та князя. <i>Розвиток естетичного смаку, уміння бачити красу і силу художнього слова.</i>
4	УКРАЇНСЬКИЙ ГУМОР Валентин ЧЕМЕРИС. «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання» Гумористична повість про життя і пригоди школярів із села Великі Чаплі: дружбу і перше кохання, вірність і перший поцілунок, дуель і	Учень / учениця: удосконалює навички виразного читання, проблемно-образного аналізу твору; уміє переказувати гумористичні ситуації, характеризувати образи Вітька Горобця, Федька Котигорошка, Галі Козачок. <i>Поетизація першого почуття, виховання</i>

	перше побачення. Дитячі проблеми в	культури спілкування підлітків,
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	дорослому житті, передані засобами гумору.	підготовка їх до реалій життя.
4 (упро-довж року)	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення з творами письменників-земляків.	Учень / учениця: знає про письменників, які народилися в рідному краї; читає їхні твори (на вибір); уміє прокоментувати їхні ідейно-художні особливості, висловити власні судження і враження про ці твори. <i>Шанобливе ставлення до талановитих земляків.</i>
2	УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, що вивча-лися упродовж року й викли-кали найбільше роздумів, су-перечок, зацікавлення	Учень / учениця: згадує про письменників і твори, що вивчалися упродовж року; закріплює вміння висловлювати власні міркування про найулюбленіші твори. <i>Усвідомлення того, що власна думка і власна позиція — важливі риси характеру особистості</i>

9 клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год Текстуальне вивчення творів — 59 год Повторення й узагальнення — 1 год Література рідного краю — 2 год Позакласне читання — 4 год Розвиток мовлення — 4 год (у межах годин на текстуальне вивчення) Резервний час — 4 год

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	ВСТУП Роль і місце літератури в житті нації. Розвиток літератури. Творча індивідуальність митця. Художній твір — нова естетична дійсність, що «вбирає» свій час і є носієм загальнолюдських цінностей. ТЛ: контекст, естетика	Учень / учениця: уміє пояснювати відмінність усної словесності від «книжної» літератури (повторення вивченого). <i>Усвідомлення національного і вселюдського значення мистецтва.</i>
6	Родинно-побутові пісні «Місяць на небі, зіроньки сяють», «Цвіте терен, цвіте терен», «Сонце низенько» Процес виникнення фольклору. Багатство і розмаїття українського фольклору (по-вторення і узагальнення ви-вченого). Види родинно-побутових пісень (про кохання, про сімейне життя). Культ романтизованих почуттів, сенти-ментальний пафос, традиційна символіка. Українські народні балади «Ой летіла	Учень / учениця: знає й уміє розрізняти види й жанри усної народної творчості, розкрити роль фольклору в житті українського народу, його місце в розвитку літератури; має уявлення про обряд українського весілля; виразно читає весільні пісні, уміє їх аналізувати , звертаючи увагу на мотиви, настрій, художні засоби. Учень / учениця: визначає види родинно-побутових пісень; уміє

	стріла», «Ой на горі вогонь горить»	аналізувати тексти, визначати їхні
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	Тематичні та стильові особливості, сюжет, герої українських балад. Класифікація балад (легендарні, історичні, сімейні, любовні та ін.). ТЛ: народна пісня (<i>поглиблено</i>), балада.	мотиви, тематику, художньо-поетичні засоби, зокрема образи-символи. Учень / учениця: уміє розкрити зміст поняття «балада»; розрізняє види балад; аналізує тексти за змістом і стильовими особливостями; пояснює драматизм колізії, специфічність закінчення, реалістичне і фантастичне в баладі. Вивчає напам'ять: 1 баладу (<i>на вибір</i>). <i>Розуміння понять «трагічне — комічне — піднесене» та «оптимістичне — песимістичне», їхнє місце у світогляді й житті людини. Усвідомлення значення давньої культурної спадщини свого народу.</i>
3	ДАВНЯ ЛІТЕРАТУРА Українська середньовічна література XI—XV ст. Розвиток писемності після хрещення Руси-України (988 р.). Найдавніші рукописні книги Київської Русі (Остромирове Євангеліє, Ізборник Святослава). Перекладна література Біблія (фрагменти). Легенди: про Вавилонську вежу, про Мойсея. Притча про блудного сина. Біблія як Святе Письмо й художній текст. Українські переклади Біблії (П. Куліш, І. Пулюй, І. Нечуй-Левицький, І. Огієнко, І. Хоменко). Використання біблійних тем, сюжетів, мотивів, образів у світовій та українській літературах. ТЛ: притча	Учень / учениця: розуміє роль християнства (Біблії) в духовному житті українського народу; має уявлення про найдавніші книги Київської Русі, про біблійні книги в давній Україні; знає перекладачів Біблії українською мовою; переказує і тлумачить біблійні легенди, притчі. <i>Пізнання і засвоєння християнської моралі: ідеалів правди, чесності, патріотизму, скромності, любові до ближнього. Зацікавлення й повага до літератури інших народів, зокрема стародавнього Сходу як невід'ємного чинника у становленні української національної культури. Усвідомлення універсальності євангельських істин людського буття.</i>
4	Пам'ятки оригінальної літератури княжої Руси-України Літописи як історико-художні твори. «Повість временних літ», «Поучення Володимира Мономаха», «Києво-Печерський Патерик». «Слово о полку Ігоревім» — давньоруська пам'ятка, перлина українського ліро-епосу. Історична основа твору. Переклади і переспіви його в XIX—XX ст. Питання авторства. Особливості композиції та стилістичних засобів.	Учень / учениця: називає основні пам'ятки оригінальної літератури; уміє пояснити значення давніх літописів для збереження відомостей про життя, культуру, звичаї наших пращурів; знає історію відкриття пам'ятки «Слово о полку Ігоревім», основні гіпотези авторства, історичну основу, про її переклади та переспіви; виразно й усвідомлено читає поему, уміє переказувати і коментувати сюжет «Слова...»; уміє

	Образи руських князів у творі.	характеризувати образи руських
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	Наскрізна ідея патріотизму. Символічно-міфологічні образи та їхнє значення. Фольклорні мотиви. Роль пейзажу в розгортанні сюжету. Поетичність образу Ярославни. ТЛ: літописи, ліро-епіка	князів, княгині Ярославни, образ Руської (української) землі, символічно-міфологічні образи, фольклорні мотиви, стилістичні засоби, особливості композиції твору; розвиває навички визначення основної ідеї; уміє висловлювати власні міркування про її актуальність у наш час. <i>Усвідомлення того, що любов до рідної землі, вірність у коханні — вічні загальнолюдські цінності. Розуміння «золотої середини» у вчинках людини. Виховання поваги до історичного минулого нашого народу, до його культурних пам'яток.</i>
3	Українська література доби Ренесансу і доби Бароко Розвиток книгодрукування. Перші друковані книги в Україні. Іван Вишенський, Іван Величковський, Дмитро Туптало, Семен Климовський — видатні діячі української культури. Історично-мемуарна проза. Загальні відомості про козацькі літописи (Самовидця, Г. Грабянки, С. Величка) та «Історію русів». Вертеп як вид лялькового театрального дійства. Григорій СКОВОРОДА. «Бджола та Шершень», «Всякому місту — звичай і права», «De libertate» (із «Саду Божественних пісень») Життя і творчість філософа, просвітителя, поета. Його християнські морально-етичні ідеали. «Сад Божественних пісень», «Байки Харківські», філософські трактати. Біблійна основа творчості Г. Сковороди та його вчення про само пізнання і «сродний труд». Проповідь житейської невибагливості, пошуку гармонії з собою і світом. Повчальний характер і художні особливості зб. «Байки Харківські». ТЛ: Ренесанс, Бароко.	Учень / учениця: називає перші друковані книги в Україні; має уявлення про епохи Ренесансу і Бароко; розуміє значення видатних діячів української культури цього часу; має уявлення про козацькі літописи, «Історію русів», про вертеп як вид давнього театрального мистецтва. Учень / учениця: знає і вміє розповісти про життя Г. Сковороди; уміє про аналізувати зміст його поезій; уміє сформулювати власне розуміння й актуальність для сьогодення життя положень філософії Г. Сковороди. Вивчає напам'ять: «Всякому місту — звичай і права». <i>Виховання толерантності, почуття патріотизму. Осмислення важливості для становлення і реалізації себе як особистості ідей самопізнання та гармонії зі світом.</i>
5	НОВА УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА Українська література як нова, новочасна. Суспільно-історичні, культурні обставини. Літературний процес кінця XVIII — першої половини XIX ст. Духовне	Учень / учениця: знає про становлення нової української літератури; називає найвизначніших письменників цього часу. Учень / учениця: знає про життя і творчість

	поневолення нації. Життя народу —	І.Котляревського; розуміє його роль у
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	предмет художнього зображення. Актуальність фольклорної традиції. Розвиток фольклористики, етнографії. Основні художні напрями (класицизм, романтизм, початкові форми реалізму; бурлескна стильова течія). Визначні українські письменники. Іван КОТЛЯРЕВСЬКИЙ. «Енеїда», «Наталка Полтавка» Творчість І. Котляревського — новий етап у розвитку націо-нального самоусвідомлення. Драматург і театральний діяч. Історія появи «Енеїди». Національний колорит, зображення життя всіх верств суспільства, алюзії на українську історію в ній. Бурлескний гумор, народна українська мова. Утвердження народної моралі (картини пекла). Соціально-побутова драма «Наталка Полтавка» — перший твір нової української драматургії. Її довготривале сценічне життя. Торжество народної етики. Наталка як уособлення кращих рис української жінки. ТЛ: травестія, пародія, бурлеск, алюзія	розвитку української літератури, в розвитку національного самоусвідомлення; аналізує розділи «Енеїди» (<i>на вибір учителя</i>); визначає провідні проблеми і мотиви твору; характеризує героїв поеми, образ Енея; висловлює власні міркування про його вчинки і характер; коментує проблему війни: погляд автора і героїв; характеризує головну героїню «Наталки Полтавки», інших персонажів п'єси, аналізує художні засоби розкриття внутрішнього світу Наталки, гумористичні засоби у творі; робить порівняльну характеристику дійових осіб п'єси, їхніх життєвих позицій; пояснює роль і функцію пісень у драмі; уміє розкрити значення творчості І. Котляревського в українському культурному відродженні. Вивчає напам'ять: уривок з «Енеїди» (<i>на вибір</i>). <i>Формування активної життєвої позиції, розвиток умінь відстоювати людську гідність, власні принципи, усвідомлення можливості вибороти власне щастя.</i>
2	Григорій КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО. «Маруся» Батько української прози, один із перших у Європі «творців людової повісті» (І. Франко). Гуманістичний пафос, християнські ідеали, етнографічне тло творів. «Маруся» як демонстрація спромог українського прозового слова. Художнє розкриття письменником традиційних народних моральних уявлень. Утілення морального й естетичного ідеалів в образі головної героїні твору. Інші персонажі повісті: розважливість, батьківське піклування (Наум Дрот), вірність у коханні (Василь). Композиція повісті. Трагічний злам усталеного ходу подій як нагадування про стихійний плин людського життя. П. Куліш про Г. Квітку. ТЛ: сентименталізм.	Учень / учениця: знає основне з життя і творчості письменника; розуміє причини написання перших творів російською мовою і необхідність його виступів на захист рідної мови; має уявлення про художні засоби сентименталізму, християнські ідеали повісті «Маруся»; уміє характеризувати образи персонажів твору, визначати його композиційні особливості та проблематику; висловлює міркування про поведінку та моральні пріоритети героїв твору; дискутує про сенс людського життя, справжнє кохання й вірність; оцінює значення Г. Квітки-Основ'яненка для розвитку української культури і духовності. <i>Усвідомлення необхідності соціально</i>

		<i>активної позиції в житті.</i>
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
2	Література українського романтизму Ідейно-художні особливості романтизму. Зв'язок із ідеями Просвітництва, з національним рухом. Осередки романтичного руху на Слобожанщині, Чернігівщині й Полтавщині, у Західній Україні («Руська трійця»). Поети-романтики (Л.Боровиковський, П. Гулак-Артемовський, Є. Гребінка, М.Костомаров, А. Метлинський, В. Забіла, М. Петренко, О. Афанасьєв-Чужбинський, М. Шашкевич).	Учень / учениця: знає про розвиток романтизму в Україні, уміє виразно читати поезії, визначити головні мотиви, коментувати їх у зв'язку з художніми особливостями і народнопісенною лірикою. <i>Усвідомлення того, що романтик — духовно багата, творча людина. Виховання шанобливого ставлення до засад народної моралі й етики: працелюбності, щирості, любові й поваги до батьків. Краса вірності в коханні.</i>
3	Байкарська творчість поетів-романтиків (П. Гулак-Артемовський, Л. Боровиковський, Є. Гребінка та ін.). Петро ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ — перший байкар-класик української літератури. Започаткування байки-казки («Пан та Собака»). Собака як алегоричний, узагальнюючий образ. Глибоке співчуття поета безправному селянству, осуд деспотизму та сваволі панів. Оспівування прагнення людини до волі (байка-мініатюра «Дві пташки в клітці»). Балада «Рибалка» П. Гулака-Артемовського (мотив сильнішого за людину потягу, уособленого в образі русалки). Засоби романтичного зображення Євген ГРЕБІНКА. Збірка байок «Малоросійські приказки». Педагогічна і видавнича діяльність письменника, його участь у викупі Т. Шевченка з кріпацтва. Байка «Ведмежий суд». Викриття несправедливості кріпосницького судочинства. Мотиви моральної вищості поведінки простого народу над бундючністю «панів», неможливість довірливих стосунків із ними («Пшениця», «Вовк і Огонь»). Висока оцінка І. Франком байкарської майстерності Гребінки. Вірш «Човен». Образ небезпечної морської плавби як уособлення життєвого шляху людини. Пісенна (романсова) лірика поета	Учень / учениця: знає найголовніше з біографії митця; уміє визначити алегорію в сюжеті байки «Ведмежий суд»; пояснює художні засоби змалювання поведінки дійових осіб. Учень / учениця: виразно читає вірш «Човен»; уміє знайти прийом розгорнутого паралелізму, пояснити образ човна у творі та його алегоричність. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір).

	українською та російською мовами («Ні, мамо, не можна нелюба любити», «Чёрные	
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	очи» та ін.). Значення романтизму для нового етапу розвитку слов'янських літератур. ТЛ: романтизм, романс.	
4	Микола ГОГОЛЬ. «Тарас Бульба» (переклад М. Садовського і М. Рильського, за ред. І.Малковича). Творчість М. Гоголя, уродженця України, російського письменника, її місце на порубіжжі культур двох народів. Вираження глибини національного духу у творах прозаїка та драматурга, українська історія та фольклор як їх джерело. Повість «Тарас Бульба». Сюжет твору як узагальнення й символізація драматичної історії України. Внутрішній епічний розмах твору; піднесено-героїчний образ головного героя. Колізія морального і національно-культурного вибору в образах синів Тараса Бульби. Збагачення й вияскравлення української культурної традиції творчістю М. Гоголя, її вплив на розвиток українського письменства.	Учень / учениця: знає біографію митця, пов'язану з Україною; має уявлення про його основні твори, розуміє місце творчості письменника на порубіжжі культур двох народів; розуміє культурно-історичні обставини, що впливали на мовний вибір митця; знає думки Т. Шевченка про М. Гоголя; уміє переказувати зміст повісті «Тарас Бульба»; розуміє пов'язаність сюжету з історією України; характеризує образ головного героя; пояснює колізію морального і національного вибору в образах синів Тараса Бульби. <i>Усвідомлення того, що Україна — країна визначних мистецьких талантів, які зробили великий внесок у культуру інших народів.</i>
2	Тарас ШЕВЧЕНКО. Геніальний поет, мислитель, пророк національного відродження в Україні. Його винятково велике значення. Рання творчість. Перші поетичні твори баладного та елегійного жанрів («Причинна», «Думи мої...»). Історична тема («Іван Підкова», «Тарасова ніч», «Гайдамаки»). Вісь неперервності історичного часу («До Основ'яненка»). ТЛ: послання.	Учень / учениця: знає біографію й основні віхи творчості поета; розуміє його життєвий подвиг в умовах підневільного становища нації в першій половині XIX ст.; уміє розрізняти лірику й ліро-епіку, визначати жанрову групу, до якої належить твір; виразно читає поезію, коментує її ідейно-художній зміст;
2	«Сон» («У всякого своя доля...») Поема («комедія») «Сон» і тогочасна суспільно-політична дійсність. Композиційний прийом «сну», його роль для розширення можливостей поетичного зображення. Протистояння імперського режиму і вільнодумної, національно свідомої особистості. Сатиричний пафос поеми, його спрямування. ТЛ: гротеск, контраст, умовність.	коментує зміст твору, визначає головні ідеї, контрастні картини в ньому; характеризує змалювання поетом морально звироднілих «землячків» і висловлює власне ставлення до таких людей; визначає фрагменти поеми, що справили найбільше враження, уміє пояснити свій вибір. Вивчає напам'ять: фрагмент (на вибір). <i>Усвідомлення гнітючої долі народу, підкореного імперією. Розуміння конструктивних засад, на яких ґрунтується «комедія»: рух у напрямку до демократичного</i>

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
		<i>устрою, національного визволення, вільного розвитку особистості.</i>
2	Національна проблематика періоду «Трьох літ». «Кавказ» Пристрасний відгук на тогочасну загарбницьку імперську політику. Продовження теми національно-визвольної боротьби. Узагальнена ідея поеми — неприйняття насильства, поневолення людей, осуд загарбницьких воєн.	Учень / учениця: уміє коментувати фрагменти поеми, визначати епізоди з ліричним, іронічним, інвективним забарвленнями; уміє пояснювати узагальнену ідею твору. <i>Виховання почуття солідарності з боротьбою інших народів за визволення від гніту. Формування світоглядних переконань неприйняття насильства, осуду загарбницьких воєн.</i>
2	«І мертвим, і живим, і ненарожденним...» Продовження теми «земляків» у посланні. Викриття конформізму значної частини української еліти. Засудження комплексу меншовартості. Критичний перегляд національної історії задля перспективи її кращого майбутнього. Настроєві інтонації твору (суперечка, пересторога, погроза, заклик тощо).	Учень / учениця: розуміє культурні й політичні чинники, що спонукали поета до написання цього твору; виразно й усвідомлено читає твір; ви значає і характеризує ад ресата послання, головну думку твору; орієнтується у складній композиції твору, виявляє його різні настроєві інтонації; дискутує про актуальність мотивів твору для нашого часу. Вивчає напам'ять: фрагмент (на вибір). <i>Формування переконання, що за будь-яких обставин необхідно залишатися з народом, його цінностями.</i>
3	Тема жіночої долі у творчості Т. Шевченка («Катерина», «Наймичка», «На панщині пшеницю жала...», «Марія», «У нашім раї на землі...» та ін.) «Вічна» тема матері й сина. Еволюція жіночого образу в поезії Шевченка. Різні типи втілення теми жіночої долі: романтичний («Катерина»), реалістично-побутовий («Наймичка», «На панщині пшеницю жала...»), символічно-узагальнений («Марія»). «На панщині пшеницю жала...». Пристрасна мрія матері про гідне життя своєї дитини; неவிбагливість на-родних уявлень про щастя. «Наймичка». Трагедія жінки з соціальних низів; боротьба за своє материнство. Людина з народу, поетичний опис завершення циклу її життя. Пафос творів Шевченка про жіночу долю, їхній наскрізний ліризм.	Учень / учениця: розуміє становище жінки в крі-пацькій Україні часів Шевченка; уміє порівнювати різні типи втілення теми жіночої долі у творчості поета (на прикладі творів); має уявлення про пригноблене становище простої людини в часи кріпацтва, розуміє її прагнення до звільнення, мрії про щастя своїх дітей; уміє пояснити поведінку і вчинки героїні поеми «Наймичка»; дискутує про правомірність учинків героїнь, а також про вічну проблему жіночого щастя. <i>Формування шанобливого ставлення до жінки в усіх її іпостасях (жінка-мати, жінка-кохана та ін.). Усвідомлення того, що жінка — уособлення краси на землі, що Свята Мати — джерело добра, яке змінює</i>

		<i>світ.</i>
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	Особистісна лірика Т. Шевченка періоду арешту й заслання і після повернення з нього. «Доля», «Росли укупочці, зросли...» Риси автобіографізму в образі ліричного героя. Ностальгія за ідилією родинного життя, висока філософія життя людини на землі. Самотність поета («І виріс я на чужині...», «Самому чудно. А де ж дітись?..», «Доля», «Росли укупочці, зросли...»). Підбиття підсумків чесно прожитого життя. ТЛ: ліричний герой (<i>поглиблено</i>), лірична медитація.	Учень / учениця: уміє розповісти про обставини написання цих творів; проникає уявою в настрої, у внутрішній світ героїв Шевченка, вчиться бачити красу особистості; називає зразки поетичної образності, визначає їхню роль у структурі творів. Вивчає напам'ять: вірш «Доля». <i>Формування переконань, що контакт із друзями, однодумцями, зі світом є підтримкою особистості, що жити треба чесно, у добрі та взаємоповазі.</i>
1	Біблія в житті Т. Шевченка. Світле пророцтво поета (« Ісаїя. Глава 35 »). Художня інтерпретація творів із Книги псалмів, риси її національної своєрідності у Т. Шевченка. Глибока смута пророка за-непадом моральності, неправедними діяннями «сильних світу», пригнічення люду новими, внутрішніми «ворогами». Біблійні реалії в текстах творів. Звернення до Бога з проханням змінити стан світу; Бог як оплот надії чесної людини. Ідеал життя згідно «закону Господнього» («Блажений муж на лукаву...»). ТЛ: псалом.	Учень / учениця: уміє обґрунтувати розуміння Шевченком ідеї Бога; має уявлення про її стильове й образне вираження у творчості поета; уміє зіставити переспів Шевченка й оригінальні біблійні тексти псалмів, визначити домінанти по-етового почуття. <i>Осмислення беззаконня життя «без Бога». Усвідомлення Бога як високого духовного оплоту особистості.</i>
1	Підсумковий урок: Світова велич українського поета Огляд вивченої поетичної спадщини Т. Шевченка і його міркувань із «Щоденника», прози, драматургії, малярського доробку. Визначні діячі світової культури про Шевченка. Його вплив на літератури інших народів. Шевченко та історичний поступ України. Вшанування пам'яті поета в Україні й за кордоном.	Учень / учениця: розуміє великий духовний ім-пульс, який подала діяльність Шевченка в боротьбі за політичну незалежність і культурне збагачення України; уміє схарактеризувати внесок Т. Шевченка у скарбницю української поезії, у розвиток української літературної мови, у світовий мис-тецький поступ. <i>Усвідомлення краси українського художнього слова, представленого в поезії Шевченка; того, що Т. Шевченко — гордість України.</i>
4	Пантелеймон КУЛІШ. «Чорна рада» П. Куліш — відомий письменник, перший український професійний літературний критик, перекладач («Біблія», твори В. Шекспіра, Дж. Байрона, Ф. Шиллера),	Учень / учениця: знає основні віхи життєвого і творчого шляху письменника; уміє розрізняти жанри: роман, історичний роман, роман-хроніка, біографічний роман; уміє

	автор підручників для школи,	розрізняти історичну і художню
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	українського правопису («кулішівка»). Вплив на П. Куліша ідей європейського просвітництва: «Українець у Європі, європеець в Україні». Романтична основа світогляду. Ентузіазм і жертвність П. Куліша у громадській та культурницькій роботі на шляху духовного відродження і культурного збагачення нації. «Чорна рада» — перший україномовний історичний роман. Походження його назви. Історична основа й авторська уява, романтичність стилю. Динамічний інтригуючий сюжет. Непросте життя та романтичні пригоди головних героїв. Загальнолюдські риси ініціативності, працьовитості, лицарства, благородства, вірності почуттю та обов'язку. Оцінка роману Т. Шевченком. ТЛ: роман, роман-хроніка, історичний роман.	правду у творі; визначає основний конфлікт у ньому; уміє розкрити образи й символи, пояснити особливості оповіді, засобів розкриття образів, історичний колорит; робить порівняльну характеристику героїв; співвідносить образи твору з художніми образами інших історичних творів вітчизняних і зарубіжних письменників. <i>Усвідомлення значення ініціативності, наполегливості й працьовитості для досягнення поставленої мети. Формування рис справедливості, колегіальності, лицарства, щирості, вірності почуттю й обов'язку.</i>
2	Марко ВОВЧОК. «Інститутка» Життя і творча діяльність Марка Вовчка. Марко Вовчок як перекладач (Ж. Верна, Г. К. Андерсена, А. Е. Брема). «Народні оповідання»; продовження теми народного життя в повісті «Інститутка». Антилюдяна суть кріпосництва та солдатчини. Образи персонажів — людей із народу та панночки. Авторська позиція у творі. ТЛ: реалізм.	Учень / учениця: уміє прокоментувати зміст твору, визначити його жанр, пояснити особливості сюжету; має уявлення про пригнічене становище простої людини в історичну добу кріпацтва, розуміє повсякчасне прагнення особи до вільного, щасливого життя. <i>Формування думки, що кож-на людина, незалежно від свого суспільного стану, має право бути щасливою.</i>
2	Українська поезія другої половини XIX ст. Відомі поети (Степан Руданський, Леонід Глібов, Яків Щоголів, Іван Манжура, Борис Грінченко, Юрій Федькович, Михайло Старицький, Володимир Самійленко). Страдницький життєвий шлях і творчість Павла ГРАБОВСЬКОГО , революціонера-народника, борця за українську справу. Оптимістичні мотиви у творчості поета-засланця («Надія»). Громадянська лірика («Справжні герої»). Дружні взаємини з Надією Сигидою, її образ у поезії «До Н. К. С.».	Учень / учениця: знає і вміє коротко розповісти про українську поезію другої половини XIX ст., називає її видатних представників; уміє визначати жанрові та художні особливості поетичних творів, аналізувати їх ідейно-тематичний зміст. <i>Розуміння поезії як сповіді душі, вияву найсокровенніших думок і почуттів людини. Протиставлення поезії та бездуховності.</i>

	Михайло СТАРИЦЬКИЙ — драматург,	
К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	поет, прозаїк, театральний діяч. « Не захвати солодкого зомління... » (із циклу «Монологи про кохання»). Духовне начало в коханні. Поетичні засоби (пейзаж, фантастичні мотиви) для вираження почуття.	
4	Іван НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ. «Кайдашева сім'я» Життя митця і його творчість як новий імпульс української літератури («Колосальне всеобіймаюче око України» (І. Франко). Її загальна характеристика. «Кайдашева сім'я» — соціально-побутова повість-хроніка. Гумористичний ракурс зображення та необхідність його врахування при інтерпретації повісті. Реалізм твору, сучасна вічна актуальність проблеми батьків і дітей. Колоритні характери в повісті. Українська ментальність, гуманістичні традиції народного побуту й моралі. Утвердження цінностей національної етики засобами комічного. ТЛ: соціально-побутова повість	Учень / учениця: знає й уміє розповісти про письменника, назвати його основні твори; коментує оцінку І. Франком творчого спадку І. Нечуя-Левицького; уміє визначити жанр твору, про-коментувати основну проблему, схарактеризувати образи-персонажі, засоби їхнього зображення; уміє порівнювати образи, пояснювати авторську позицію, виокремлювати засоби комічного у творі, пояснювати їхню роль; уміє висловити власну думку про українську ментальність, національний характер, народну мораль і етику. <i>Усвідомлення основних рис української ментальності, його значення для самопізнання й успішної адаптації в сучасному суспільстві.</i>
2	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення з творами письменників-земляків.	Учень / учениця: знає письменників, які народилися в рідному краї; читає зразки їхніх творів; висловлює власні міркування про них. <i>Виховання шанобливого ставлення до талановитих земляків.</i>
1	УРОК-ПІДСУМОК Проведення бесіди або диспуту про твори, що вивчалися упродовж року й найбільше запам'яталися	Учень / учениця: уміє робити загальні висновки про письменників, їхні твори, особливості поезики тощо. <i>Формування вміння толерантно й переконливо обґрунтовувати свою думку</i>

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ЧИТАННЯ (на вибір)

5 клас

- ☐ **ВІНГРАНОВСЬКИЙ М.** «Первінка»
- ☐ **ВОРОНИНА Л.** «Суперагент 000. Таємниця золотого кенгуру»
- ☐ **ГАВРОШ О.** «Пригоди тричі славного розбійника Пинті» », «Галуна-лагуна, або Іван Сила на острові Щастя»
- ☐ **ГРИДІН С.** «Федько – прибулець з інтернету»
- ☐ **ГУЦАЛО Є.** «Сім'я дикої качки»

□ *ДЕРМАНСЬКИЙ О.* «Король Буків, або Таємниця Смарагдової книги», «Чудове чудовисько в Країні Жаховиськ»

□ *ДЯЧЕНКИ* Марина і Сергій «Габріель і сталевий лісоруб»

□ *ІЛЬЧЕНКО О.* «Загадкові світи старої обсерваторії»

□ «Життя видатних дітей» (Серія)

□ «Зернятко надії. Художні твори для дітей»

□ «Життя видатних дітей» (Серія)

□ *КОРОЛІВ-СТАРИЙ В.* «Потерчата»

□ *КОСТЕЦЬКИЙ А.* «Пригоди славнозвісних книг», «Дракон Міні Макс», «Суперклеї Христора Тюлькіна»

□ *МАЛИК Г.* «Злочинці з паралельного світу», «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії»

□ *МЕНЗАТЮК З.* «Київські казки», «Український квітник», «Макове князювання», «Ангел

Золоте Волосся», «Як я рятувала імперію»

□ *НЕСТАЙКО Вс.* «Чарівний талісман», «Неймовірні детективи», «Казкові пригоди і таємниці»

□ *ПАВЛЕНКО М.* «Миколчині історії»

□ *ПАГУТЯК Г.* «Лялечка і Мацько»

□ *ПОЛОНСЬКИЙ Р.* «Таємниця країни суниць»

□ *ПЧІЛКА Олена.* «Сосонка»

□ *СЕНАТОВИЧ О.* «Малий віз»

□ **УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ, ЛЕГЕНДИ, ПЕРЕКАЗИ**

□ *ФРАНКО І.* «Коли ще звірі говорили»

□ *ЧЕМЕРИС В.* «Аравійська пустеля»

□ *ШЕВЧУК*

В.

«Панна

квітів»

6 клас

□ *АНДІЄВСЬКА Е.* Казки

□ *БАГМУТ І.* «Пригоди чорного кота Лапченка, описані ним самим»

□ *БЛИЗНЕЦЬ В.* «Звук павутинки», «Золота гора до неба», «Женя і Синько»

□ *ВИННИЧЕНКО В.* «Кумедія з Костем»

□ *ГЛІБОВ Л.* Байки, загадки

□ *ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ П.* Байки

□ *ГУЦАЛО Є.* «У гаї сонце зацвіло»

□ *ІВАНЕНКО О.* «Тарасові шляхи»

□ *КАЛИНЕЦЬ І.* «Казки зі Львова», «Хлопчик-фігурка, який задоволений собою»

□ *МАЙДАНСЬКА С.* «Чарівна шабля-веселка з гаптованої хмарки»

□ *МОРОЗЕНКО М.* «Іван Сірко – великий характерник», «Іван Сірко – славетний кошовий»

□ *НЕСТАЙКО Вс.* «Таємниця трьох невідомих», «Пригоди Робінзона Кукурудзо», «Незнайомець із 13 квартири»

□ *ОКСЕНИК С.* «Лісом, небом, водою»

□ *ПАГУТЯК Г.* «Втеча звірів, або Новий бестіарій»

□ *ПІДПРЯНКА Марійка.* «В чужому пір'ю»

□ *РЕБРО П.* «Жопацькі жарти»

□ *РУДАНСЬКИЙ С.* Співомовки: «Окуляри», «Чуприна», «Почому дур-ні?», «Розумний панич», «Слабий зуб», «Торбин брат», «Лінівий»

□ **УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПЕРЕКАЗИ ТА ЛЕГЕНДИ:** «Скелі Мангула», «Шандровський соляний колодязь»

□ *СТЕЛЬМАХ*

Яр.

«Найкращий

намет»,

«Вікентій

Прерозумний»

7 клас

- ☐ *ВАСИЛЬЧЕНКО С.* «Приблуда»
- ☐ *ГАВРОШ О.* «Лагуна-Лагуна або Іван Сила на острові Щастя»
- ☐ *ГУЛАК К.* «Перекличка»
- ☐ *ДИМАРОВ А.* «Друга планета», «Блакитна дитина»
- ☐ *КАЩЕНКО А.* «Над Кодацьким порогом»
- КОКОТЮХА А.* «Таємниця козацького скарбу», «Клуб боягузів»
- ☐ *ЛУЩЕВСЬКА О.* «Друзі за листуванням»
- ☐ *МАЛИК В.* «Таємний посол»
- ☐ *МУЛЯР М.* «Гра»
- ☐ *ОПІЛЬСЬКИЙ Ю.* «Золотий лев», «Ідоли падуть»
- ☐ *ПАВЛЕНКО М.* «Русалонька із 7-В проти Русалоньки з Білокрилів-ського лісу», «Русалонька із 7-В. В тенетах лабіринту», «Русалонька із 7-В та загублений у часі (Кн. 2)»
- ПРОЦЮК С.* «Марійка і Костик», «Залюблені в сонце», «Агронавти»
- ☐ *СТЕЛЬМАХ М.* «Щедрий вечір»
- ☐ *СТОРОЖЕНКО О.* «Закоханий чорт», «Голка», «Вуси»
- ☐ *ТРУБЛАЙНІ М.* «Шхуна „Колумб”»
- ☐ *ТЮТЮННИК Г.* «Вогник далеко в степу»
- ☐ *ХАРЧУК Б.* «Діана»
- ЧАЙКОВСЬКИЙ А.* «Богданко», «Сагайдачний»
- ☐ *«ЖИТТЯ ВИДАТНИХ ДІТЕЙ» (серія).* (Марина Павленко про Павла Тичину, Василя Симоненка, Ірину Жиленко та ін.)

8 клас

- ☐ *ГОНЧАР Олесь.* «Берег любові», «Бригантина»
- ВИННИЧУК Ю.* «Легенди Львова»
- ☐ *ВОВЧОК Марко.* «Ведмідь»
- ☐ *ДИМАРОВ А.* «На коні й під конем»
- ☐ *ДРОЗД В.* «Білий кінь Шептало»
- ☐ *ДУМАНСЬКА О.* «Школярка з передмістя»
- ☐ *ДУМИ НАРОДНІ:* «Дума про козака Голоту», «Самарські брати», «Хмельницький та Барабаш», «Втеча трьох братів з города Азова», «Самійло Кішка», «Буря на Чорному морі»
- ДЯЧЕНКИ Марина і Сергій* «Ритуал»
- ☐ *КОРОЛЕВА Наталена.* «Легенди старокиївські»
- ☐ *ЛОГВИН Ю.* «Таємна перлина», «Танці Шайтана»
- ☐ *МАЛИК В.* «Черлені щити»
- ☐ *ПАГУТЯК Г.* «Королівство»
- ☐ *ПРОЦЮК С.* «Марічка і Костик»
- ☐ *РУДЕНКО М.* «Ковчег всесвіту»
- РУТКІВСЬКИЙ В.* «Сині води»
- ☐ *СЕНЧЕНКО І.* «Діамантовий берег», «Руді вовки», «Чорна брама»
- ☐ *СТАРИЦЬКА-ЧЕРНЯХІВСЬКА Л.* «Діамантовий перстень»
- ☐ *ФРАНКО І.* «Лис Микита» (поема)
- ☐ *«ЖИТТЯ ВИДАТНИХ ДІТЕЙ»* (Анна Багряна про Марію Заньковецьку, Марію Приймаченко та ін.)

9 клас

- ☐ *ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ І.* «Зегар цілий і полузегарок»
- ☐ *ВИШЕНСЬКИЙ І.* Твори (в перекладі В. Шевчука)
- ☐ *ВОВЧОК МАРКО.* «Народні оповідання», «Маруся»
- ☐ *ВОРОБКЕВИЧ С.* «Турецькі бранці», «Вісім чи дев'ять? Сміховинки про Безглуздів»
- ☐ *ГОРАК Р.* «У сутінках», «Тричі мені являлася любов»
- ☐ *ГРЕБІНКА Є.* «Чайковський» (роман)
- ☐ *ДЕРЕВО ПАМ'ЯТІ.* Книга українського історичного оповідання
- ☐ *ЗАЙЦЕВ П.* «Життя Тараса Шевченка»
- ☐ *ІВАНЕНКО О.* «Марія»
- ☐ *ІВАНЧЕНКО Р.* «Гнів Перуна»
- ☐ *ІВЧЕНКО М.* Напоєні дні [повість про Г. Сковороду]
- ☐ «ІСТОРІЯ РУСІВ» (у перекладі І. Драча)
- ☐ *КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО Г.* «Салдацький патрет», «Конотопська відьма»
- ☐ *КОНИСЬКИЙ О.* «Тарас Шевченко-Грушівський. Хроніка його життя»
- ☐ *КОРОЛЮК Н.* «Маленькі історії про українських композиторів XVIII—XX ст.»
- ☐ *КОСАЧ Ю.* «Володарка Понтиди»
- ☐ *КОСТОМАРОВ М.* «Сава Чалий», «Чернігівка»
- ☐ *КУЛІШ П.* «Жизнь Куліша», «Дівоче серце»
- ☐ *МИРНИЙ Панас.* «Товариші»
- ☐ *НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ І.* «Микола Джеря», «Старосвітські батюшки та матушки»
- ☐ *ОГНЕННИЙ ЗМІЙ.* Антологія української фантастики XIX ст.
- ☐ *СВИДНИЦЬКИЙ А.* «Люборацькі»
- ☐ *СКЛЯРЕНКО С.* «Святослав», «Володимир»
- ☐ *СКОВОРОДА Г.* Листи до Михайла Ковалинського, поезії, байки, філософські трактати
- ☐ *СТАРИЦЬКИЙ М.* «Оборона Буші»
- ☐ *ТУЛУБ З.* «Звіролови»
- ☐ *ТУРЧИНОВСЬКИЙ І.* «Мое житіє і страданіє»
- ☐ *ФЕДЬКОВИЧ Ю.* «Довбуш» (трагедія)
- ☐ *ШЕВЧЕНКО Т.* «Кобзар», «Автобіографічний нарис», «Щоденник», «Художник»